PROGRES

Instytut Rozwoju i Edukacji

Diagnoza
zjawiska przemocy w rodzinie
Gminy Opatówek

Opatówek 2021

Progres - Instytut Rozwoju i Edukacji, Oddział w Rzeszowie ul. Zygmuntowska 9A, 35-025 Rzeszów
tel/fax: 17 852 84 44, kom: 726518974, e-mail: instytut.progres@gmail.com

Spis treści

1. **Metryka Gminy Opatówek**…….....……..……..…3
2. **Wprowadzenie do badań**…….…….....….…….4
3. **Problematyka przemocy w opinii dzieci i młodzieży**……...……..…5

   3.1.Technika i narzędzia badawcze …….……..7

   3.2. Badania populacji ……..……..…..…..…...7

   3.3. Miejsce i termin badania ……..……..…..……8

   3.4. Rezultaty badań ……..……8

4. **Zjawisko przemocy w rodzinie w opinii dorosłych mieszkańców Gminy Opatówek** ……25

   4.1. Temat i cel badania ……25

   4.2. Badana populacja ..…….. 25

   4.3. Rezultaty badań ……..... 26

5. **Wnioski i rekomendacje działań profilaktycznych** ……42

1. Metryka Gminy Opatówek

Gmina Opatówek leży w południowo-wschodniej części Wielkopolski w sąsiedztwie najstarszego miasta w Polsce - Kalisza.

Gmina Opatówek to jedna z 11 gmin Powiatu Kaliskiego Ziemskiego obejmująca miasto Opatówek i 27 wsi sołeckich: Borów, Cienię Pierwszą, Cienię Drugą, Cienię Trzecią i Cienię Folwark, Chełmce, Kobierno, Kolonię Dębe, Michałów Drugi i Michałów Trzeci, Janików, Józefów, Nędzerzew, Porwity, Rajsko, Rożdżały, Sierzchów, Szulec, Szałe, Trojanów, Tłokinię Kościelną, Tłokinię Wielką, Tłokinię Małą i Tłokinię Nową, Warszew, Zduny i Zawady. Gmina graniczy z Kaliszem i gminami: Żelazków, Ceków, Koźminek, Szczytniki i Godziesze.

Siedziba Urzędu Miejskiego Gminy znajduje się w Opatówku. Powierzchnia gminy wynosi 104 km², a zamieszkuje ją 10739 mieszkańców.

Na terenie Gminy Opatówek działa około 700 podmiotów gospodarczych – przedsiębiorstw produkcyjnych, placówek handlowych i usługowych.

Najmłodsi mieszkańcy Gminy mogą korzystać z placówek edukacyjnych od przedszkola do wyższej uczelni. W Gminie funkcjonują 4 szkoły podstawowe: Szkoła Podstawowa im. Janusza Kusocińskiego w Opatówku, Szkoła Podstawowa im. Władysława Broniewskiego w Tłokini Wielkiej, Szkoła Podstawowa w Rajsku i Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Chełmcach oraz Zespół Szkół im. Stanisława Mikołajczyka w Opatówku obejmujący liceum i szkoły z zakresu ogrodnictwa i wydział zamiejscowy Wyższej Szkoły Informatyki w Łodzi. W 2017 r. oddano do użytku w Opatówku budynek nowego przedszkola „Wesoły Smyk". Przy szkołach podstawowych istnieją klasy przedszkolne.

Położenie Gminy w odległości 10 km od dużego ośrodka miejskiego, siedziby władz powiatowych – Kalisza sprzyja jej rozwojowi gospodarczemu i demograficznemu. Opatówek ma dobre połączenie komunikacyjne z Kaliszem i miastami wojewódzkimi - Poznaniem, Łodzią i Wrocławiem. Przez Opatówek wiedzie droga krajowa nr 12 prowadząca z Łęknicy na granicy zachodniej Polski do Dorohuska na granicy z Ukrainą. Tu zaczyna się także droga wojewódzka nr 471. Stacja kolejowa Opatówek leży na trasie linii kolejowej Łódź – Ostrów Wielkopolski.

2. Wprowadzenie do badań

Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Gminy Opatówek przeprowadzona została na podstawie badań ankietowych. Badaniami zostały objęte dwie grupy społeczne: uczniowie szkół oraz dorośli mieszkańcy gminy (seniorzy).

Łącznie w badaniu wzięło udział 137 osób.

Liczbowo przedstawia się to następująco:

Uczniowie	Dorośli mieszkańcy Gminy Opatówek
107	**30**

Badania takie umożliwiają bardziej kompleksowe poznanie zjawiska przemocy z różnych perspektyw.

Celem przeprowadzonych badań była przede wszystkim analiza zjawiska przemocy, a w szczególności:

- ✓ określenie poziomu wiedzy dzieci i młodzieży oraz dorosłych na temat zjawiska przemocy, jej rodzajów i mechanizmów z nią związanych,
- ✓ określenie rozmiaru zjawiska przemocy zarówno wśród dzieci i młodzieży, jak i wśród dorosłych mieszkańców Gminy Opatówek,
- ✓ weryfikacja poziomu wiedzy na temat form pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, a także przemocą rówieśniczą, w odniesieniu do dzieci i młodzieży.

Analiza i interpretacja danych pozwoliła na sformułowanie wniosków i rekomendacji względem planowanych przyszłych działań profilaktycznych na terenie Gminy Opatówek.

3. Problematyka przemocy w opinii dzieci i młodzieży

Zagrożenie dzieci i młodzieży przemocą, niestety zwłaszcza przemocą stosowaną wobec młodych ludzi przez najbliższych, jest szczególnie niepokojącym zjawiskiem, mającym miejsce w dzisiejszej rzeczywistości. Z badań wynika, że ofiarami przemocy w rodzinie są przede wszystkim dzieci. Niestety większość sytuacji przemocowych wobec dzieci pozostaje ukryta „w czterech ścianach", gdzie nie ma świadków i możliwej bezpośredniej pomocy. Dlatego też zjawisko to wymaga diagnozowania i podejmowania środków zaradczych, zanim przybierze ono jeszcze bardziej krzywdzącą formę. Celem podjętych badań, była próba określenia obszaru zagrożenia młodzieży wybranych szkół oraz rozmiaru badanego zjawiska, a także postawy młodych ludzi wobec zachowań przemocowych.

Warto w tym miejscu zdefiniować pojęcie przemocy w rodzinie, bo to właśnie na niej skupiały się prowadzone badania.

Zgodnie z art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz. U. z 2021 r., poz. 1249) **przemoc w rodzinie** to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych (w rozumieniu art. 115 § 11 *Kodeksu karnego*), a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Z „Ogólnopolskiej diagnozy skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci" z 2018 roku, przeprowadzonej przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę wynika, że przeważająca większość polskich nastolatków – 72% doświadczyła w swoim życiu przynajmniej jednej formy krzywdzenia. W porównaniu do podobnych badań przeprowadzonych w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii, skala krzywdzenia dzieci w naszym kraju, zwłaszcza przemocy fizycznej ze strony dorosłych jest znacząco wyższa: w Polsce odsetek osób które przemocy doświadczyły wynosi 21% natomiast w Wielkiej Brytanii trzy razy mniej, bo 7%.

Z tych samych badań wynika, że respondenci (młodzież w wieku 11-17 lat) najczęściej doświadczają przemocy rówieśniczej – 57%. Ofiarami przemocy ze strony bliskich osób dorosłych padło w ostatnim roku 27% badanych. Najważniejsze wyniki przedstawia wykres poniżej.

Doświadczenie głównych kategorii wiktymizacji, w ciągu całego życia i w ciągu ostatnich 12 miesięcy

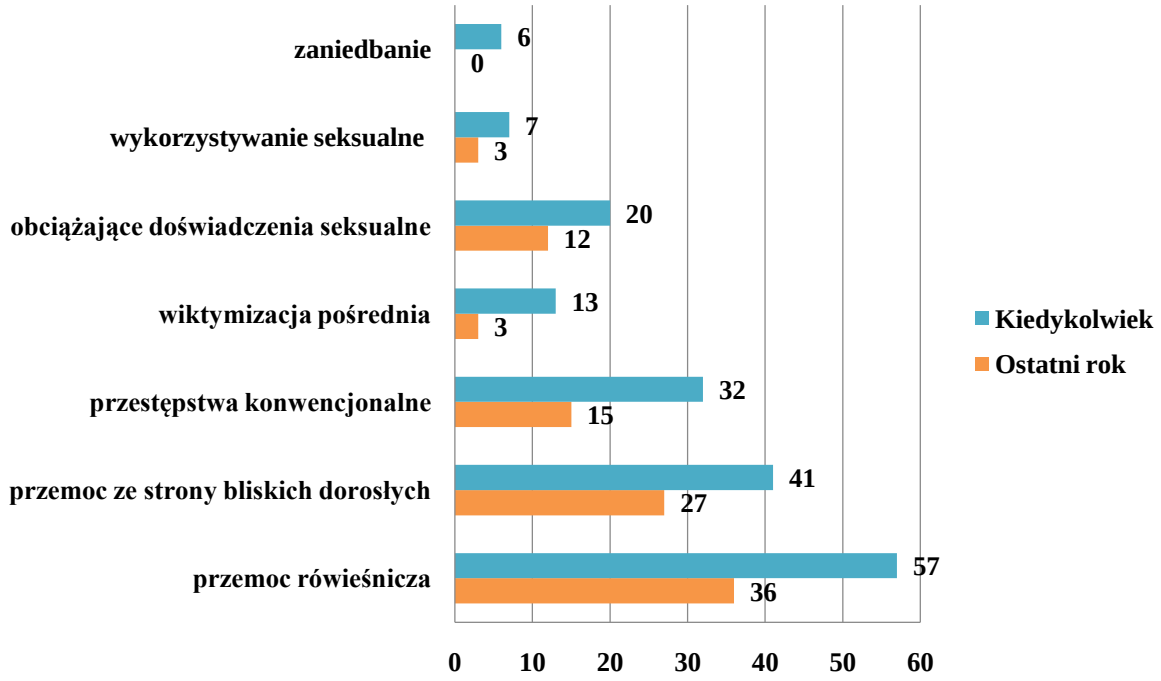

W styczniu 2012 roku weszła w życie ustawa *O wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, która została wprowadzona: „**dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności**" (Ustawa O *wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz. U. z 2020 r. poz. 821, z 2021 r. poz. 159, 1006, 1981), określająca wiele nowych zadań z zakresu wspierania rodziny. Warto także wspomnieć, że z dniem 13 lipca 2017 roku weszła w życie nowelizacja Kodeksu Karnego zaostrzająca m.in. kary dla sprawców przemocy wobec dzieci oraz wprowadzająca prawny obowiązek każdego obywatela do reagowania i zgłaszania sytuacji, gdy posiada on wiedzę o ciężkim przestępstwie popełnionym wobec dziecka.

Około dwóch piątych dorosłych Polaków (42%) uważa, że potrzebna jest zmiana przepisów w celu zapewnienia dzieciom właściwej ochrony przed przemocą w rodzinie. Mniej więcej tyle samo osób (41%) jest natomiast zdania, że obecnie obowiązujące przepisy prawa w wystarczającym stopniu chronią dzieci, trzeba je tylko lepiej egzekwować. Zdania więc są podzielone.

Z przedstawionych danych wynika jasno, że problem przemocy wobec dzieci i młodzieży jest nadal aktualny. Należy bezsprzecznie podejmować działania mające na celu

zmniejszenie, a docelowo całkowite wyeliminowanie tego zjawiska. Dlatego tak ważne jest prowadzenie diagnozy zjawiska, gdyż bez informacji nie można podejmować działań, ponieważ mogą okazać się niewystarczające.

3.1.Technika i narzędzia badawcze

Badania te były prowadzone metodą sondażu diagnostycznego, przy zastosowaniu techniki w postaci ankiety, za pomocą narzędzia którym jest kwestionariusz. W kwestionariuszu tym zawarto zarówno pytania otwarte, gdzie umożliwiono wybranie jednej lub kilku odpowiedzi jak i pytania zamknięte. Respondentom również dano możliwość formułowania własnych opinii w odpowiedzi na wybrane pytania diagnostyczne. Respondenci brali udział w anonimowym badaniu internetowym, dzięki czemu udało dotrzeć się do dużej grupy respondentów. Badania były również prowadzone bezpośrednio z respondentami, a ankieta wypełniana w wersji papierowej (dotyczy to dorosłych mieszkańców Miasta Gminy Opatówek). Uczniowie szkół Miasta Gminy Opatówek brali udział w badaniu internetowym.

Ankietowani każdorazowo byli informowani o anonimowości przeprowadzanych badań, co jest bardzo ważne w kontekście tematyki badań. Poruszane tematy są trudne i niekiedy drażliwe, dlatego ważne jest to, aby respondenci mieli świadomość, że zgromadzone dane będą wykorzystywane jedynie w kontekście prowadzonych badań.

Kwestionariusz ankiety przygotowany dla młodzieży składał się z 20 pytań, dla osób dorosłych składał się z 17 pytań

3.2 Badania populacji

Pierwszą grupę objętą badaniami stanowili uczniowie szkół Miasta Gminy Opatówek:

- Szkoły Podstawowej im. J. Kusocińskiego w Opatówku, ul. Szkolna 3, 62-860 Opatówek,
- Zespołu Szkół im. S. Mikołajczyka w Opatówku, ul. Parkowa 1, 62-860 Opatówek.

3.3 Miejsce i termin badania

Badania przeprowadzone były przez platformę Survio w formie online oraz tradycyjną ankietą w wersji papierowej we wrześniu 2021.

3.4 Rezultaty badań

W badaniu wzięło udział 107 uczniów, w tym 51 uczniów ze Szkoły Podstawowej im. J. Kusocińskiego w Opatówku tj. 48% badanych oraz 56 uczniów Zespołu Szkół im. S. Mikołajczyka w Opatówku, tj. 52% badanych uczniów.

W tym było 72 chłopców tj. 67% badanych i 35 dziewcząt tj. 33% badanych.

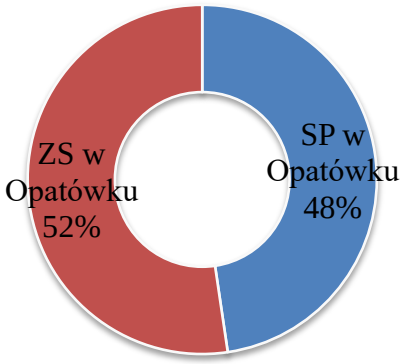

Płeć

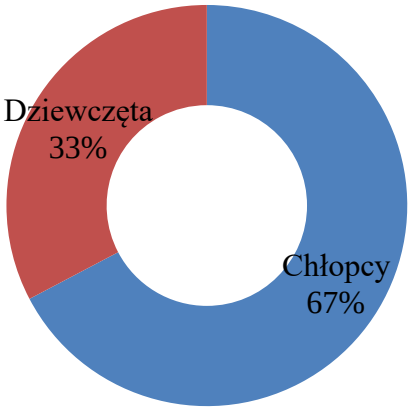

Rozpoczynając badania zapytaliśmy młodych ludzi czym dla nich jest przemoc.

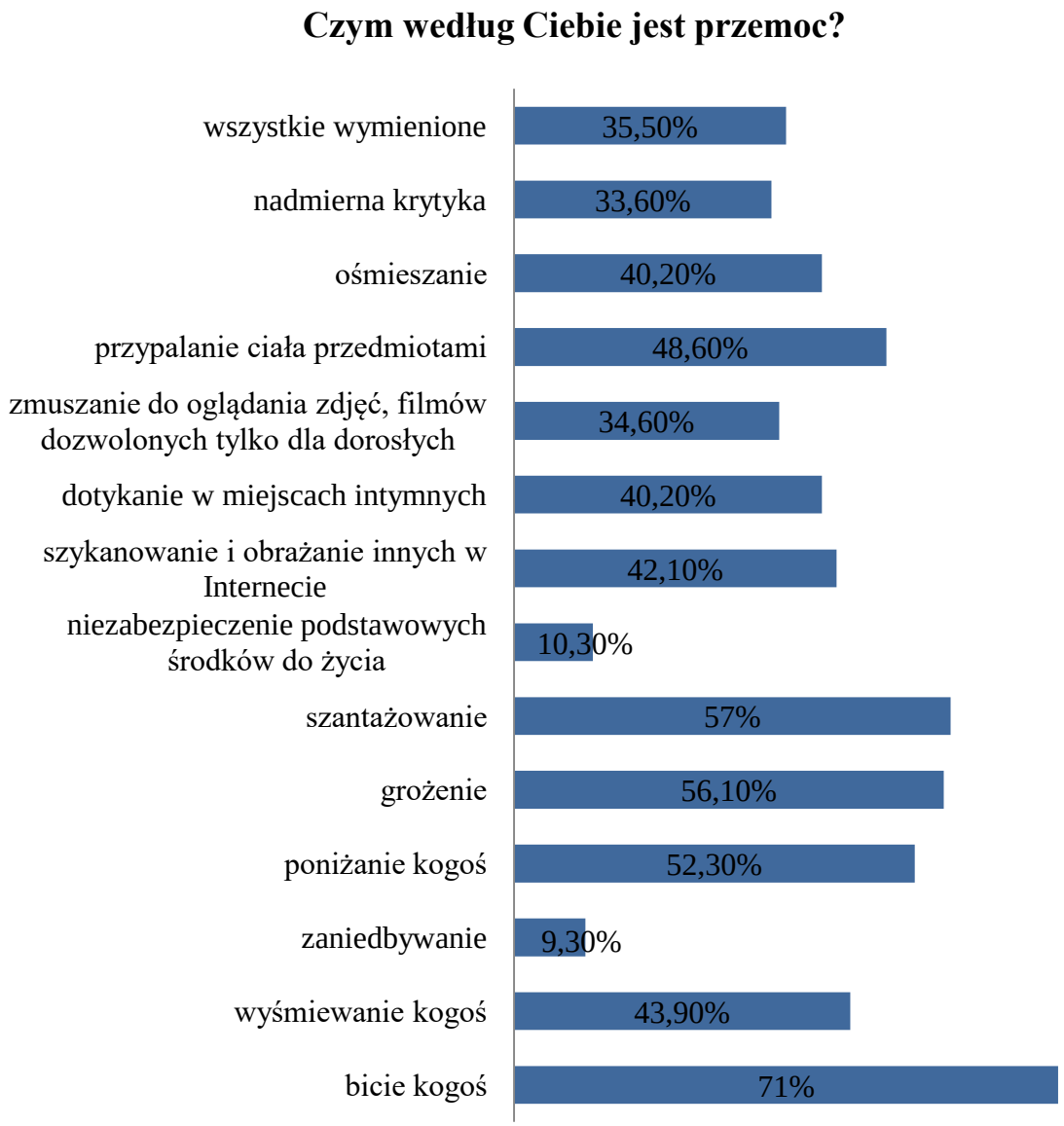

Według badanych, przemoc to przede wszystkim bicie kogoś i tak wskazało 71% badanych. Trudno się z nimi nie zgodzić, jednak należy pamiętać, że przemoc to nie tylko bicie. Możemy mieć do czynienia z przemocą fizyczną, ale także psychiczną. Szantażowanie – wskazało 57% badanych i grożenie - 56,1% badanych. Kolejno wskazano na poniżanie kogoś – 52,3%, przypalanie ciała przedmiotami – 48,6% oraz wyśmiewanie kogoś – 43,9%, szykanowanie i obrażanie innych w Internecie – 42,1% oraz na przemoc seksualną, czyli dotykanie w miejscach intymnych wskazało 40,2% ankietowanych. Przemoc ekonomiczną, czyli niezabezpieczenie podstawowych środków do życia wskazało 10,3% badanych. Co ważne, 35,5% ankietowanych uczniów słusznie stwierdziło, że wszystkie wymienione odpowiedzi są prawidłowe.

W kolejnym pytaniu poprosiliśmy aby młodzież wymieniła formy przemocy jakie są jej znane. Aby nie sugerować odpowiedzi, było to pytanie otwarte, gdzie ankietowani uczniowie sami musieli wpisać odpowiedź.

Jakie znasz rodzaje przemocy?
Wymień te, które znasz:

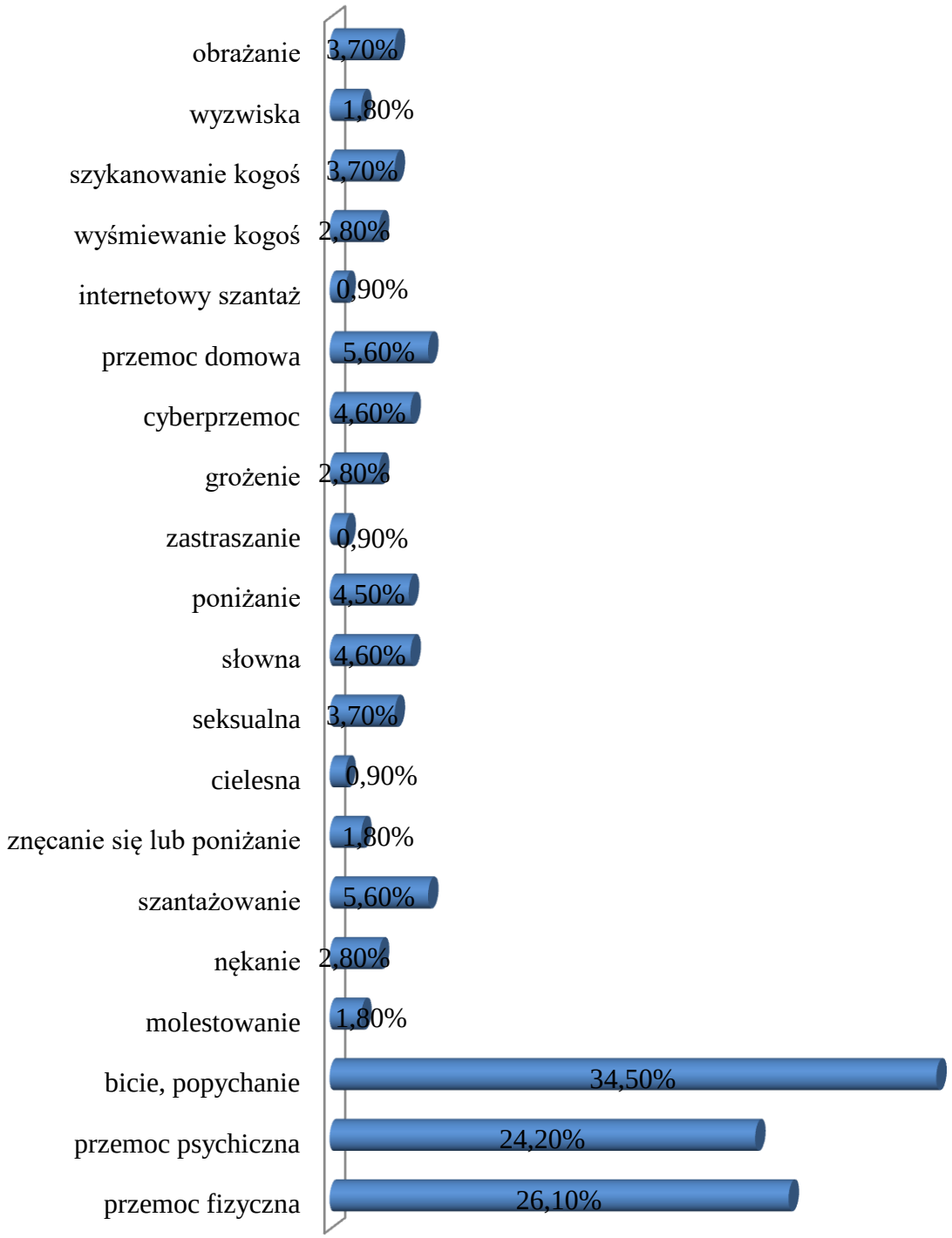

Młodzież wskazała wyżej wymienione formy przemocy. Najczęściej, bo aż 34,5% badanych wskazało na bicie i popychanie, czyli przemoc fizyczną, dookreśliło tą właśnie przemoc – 26,1% respondentów. Na przemoc psychiczną wskazało 24,2%. Wspomnieli również o cyberprzemocy – 4,6% badanych.

Następnie poruszyliśmy z respondentami kwestię ich osobistych doświadczeń w zakresie zjawiska przemocy.

Zapytaliśmy więc uczniów szkół Miasta Gminy Opatówek, czy byli świadkami przemocy w swojej rodzinie.

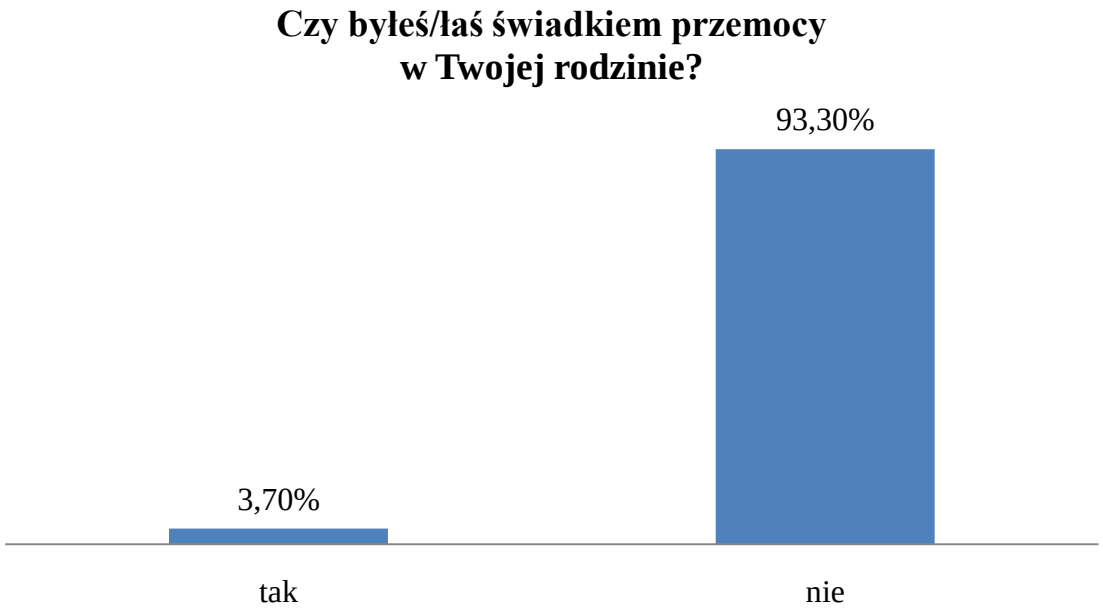

Badania wskazują, że 93,3% młodych ludzi nie było świadkami przemocy w swojej rodzinie, czego nie może powiedzieć 3,7% uczniów.

Niemal połowa ankietowanej młodzieży zetknęła się ze zjawiskiem przemocy – 45,8% uczniów. Jest to bardzo duży odsetek badanej grupy, tym bardziej, że bardzo często młodzi ludzie nie chcą przyznać się do sytuacji, kiedy to padają ofiarą przemocy, niezależnie gdzie ma ona miejsce. Bezsprzecznie należy reagować na zaistniałą sytuację.

Przemoc jest niestety ciągle w naszym społeczeństwie oraz w społecznościach lokalnych swego rodzaju tematem „tabu". Ludzie, zarówno dorośli, jak i młodzież rzadko przyznają się do tego, że są ofiarami przemocy, a wręcz przeciwnie, często ukrywają ten fakt przed innymi. Tym bardziej jeśli sytuacja przemocy ma miejsce w najbliższym otoczeniu, w domu. By nieco zgłębić temat zapytaliśmy ankietowaną młodzież o to, jakimi formami przemocy zetknęli się w swoim życiu rodzinnym i kto taką przemoc wobec nich stosował.

Młodzi ludzie wśród rozmaitych wymienionych form przemocy najczęściej wskazywali przezywanie (11,2%) oraz wyśmiewanie (9,3%), a więc mieli do czynienia z przemocą psychiczną. Niestety są także osoby doświadczające przemocy fizycznej – 4,7% wskazało na kopanie, a 8,4% na szturchanie. Uczniowie pytani o to, kto stosował wobec nich te formy przemocy w zdecydowanej większości wskazywali na rodzeństwo (brat, siostra), sporadycznie rówieśników, wskazywali również tatę, w szczególności w przypadku wyśmiewania, gdzie na niego właśnie wskazało 4,6% badanych.

Czy doświadczyłeś ze strony członków Twojej rodziny, któregoś z poniższych zachowań?

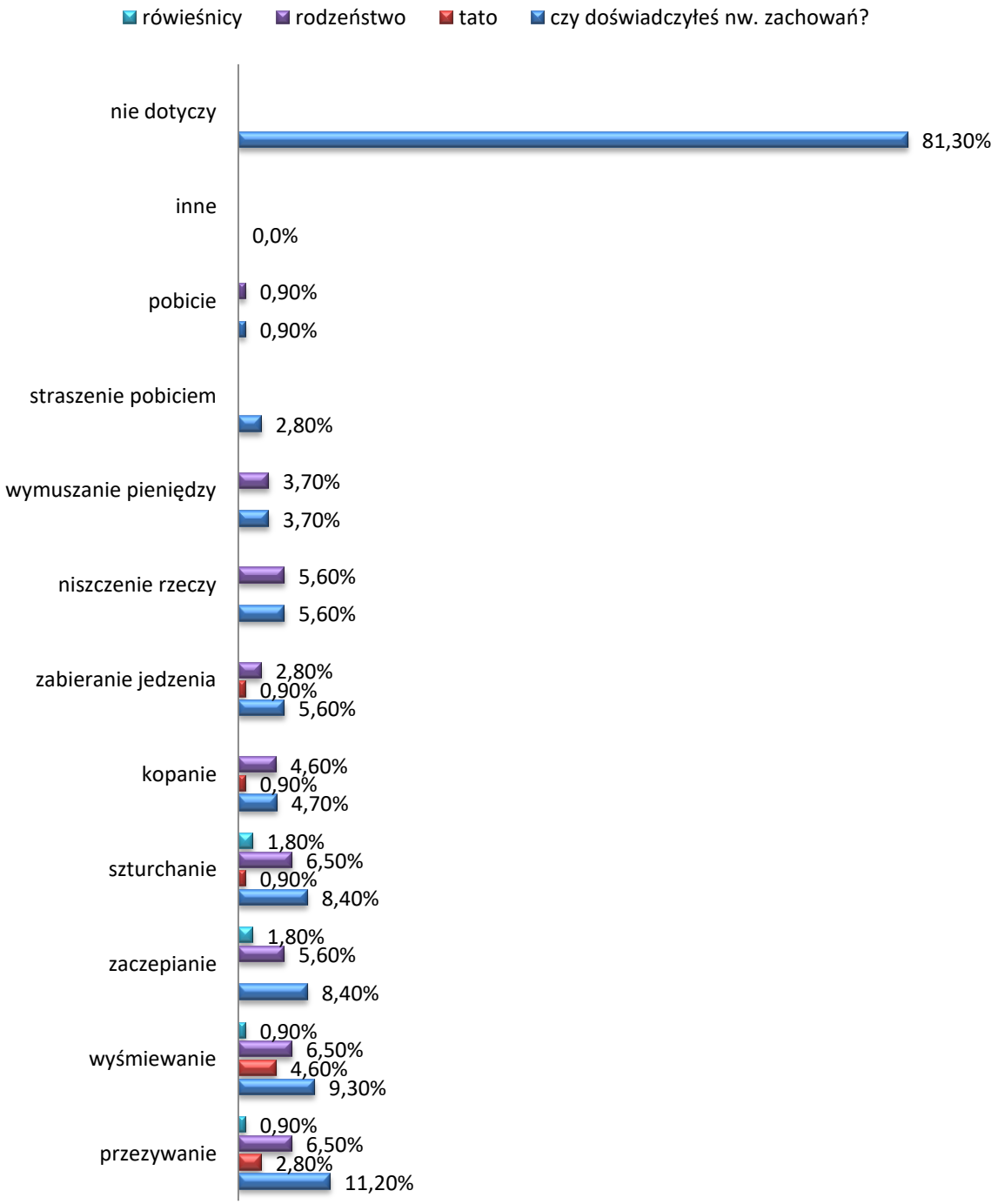

Kolejne pytania dotyczyły oceny relacji naszych respondentów właśnie z rodzicami. Jest to bardzo ważny wskaźnik, gdyż oczywistym jest, że im lepsze relacje w rodzinie, także na linii rodzic – dziecko, tym mniejsze ryzyko pojawienia się zachowań przemocowych.

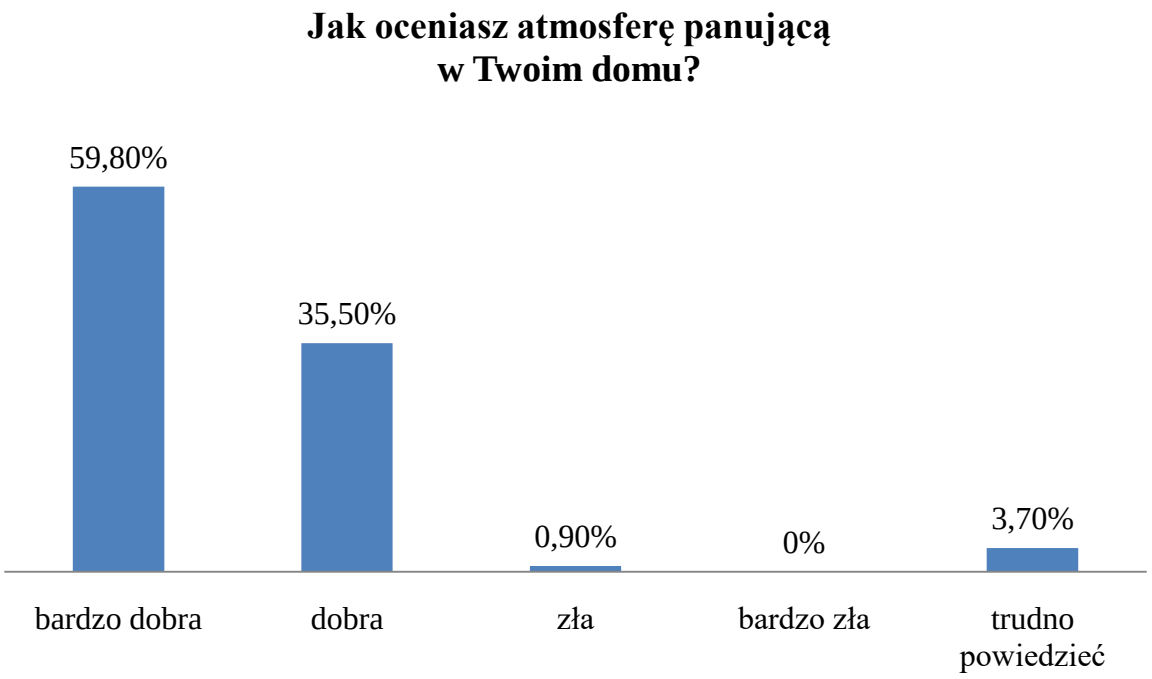

Uzyskane wyniki mogą napawać optymizmem, zdecydowana większość młodych ludzi pozytywnie oceniła atmosferę panującą w ich rodzinnych domach. Około 59,8% badanych twierdzi, ze jest ona bardzo dobra, natomiast 35,5% jest zdania, że dobra. O złej atmosferze w domu mówi 0,9% badanych, a o bardzo złej nie wspomina żaden uczeń. Jedynie 3,7% ankietowanych uczniów stwierdziło, że trudno jest im określić konkretną odpowiedź.

Podobnie sytuacja wygląda w przypadku pytania o kontakt z rodzicami. Tutaj także zdecydowana większość młodych ludzie deklaruje, że ich relacje z rodzicami są dobre (37,4%), a nawet bardzo dobre (55,1%). Jako zły kontakt z rodzicami oceniło 0,9% uczniów. Na bardzo zły kontakt z rodzicami nie wskazał żaden uczeń, a jedynie część młodzieży wskazała, iż trudno jej odpowiedzieć na to pytanie – 6,5% wskazań.

Zdawać by się mogło, że zachowania agresywne podyktowane są zwłaszcza silnymi emocjami, a osoby, które je stosują, albo oczekują szybkiego, niemal natychmiastowego efektu swoich działań, albo wręcz nie są w stanie przewidzieć konsekwencji tychże działań.

Są jednak także i takie sytuacje, kiedy zachowania agresywne są traktowane instrumentalnie i służą określonym celom, jak np. zdobycie akceptacji starszych kolegów, czy wzbudzenie respektu u młodszych uczniów. Niezależnie od motywacji sprawców, na przemoc nie ma usprawiedliwienia i absolutnie być nie powinno.

Zapytaliśmy młodych ludzi czy są podobnego zdania.

Czy uważasz, że w niektórych sytuacjach warto użyć przemocy? (np. gdy Twój brat/siostra nie chce pomóc Ci w odrabianiu pracy domowej?)

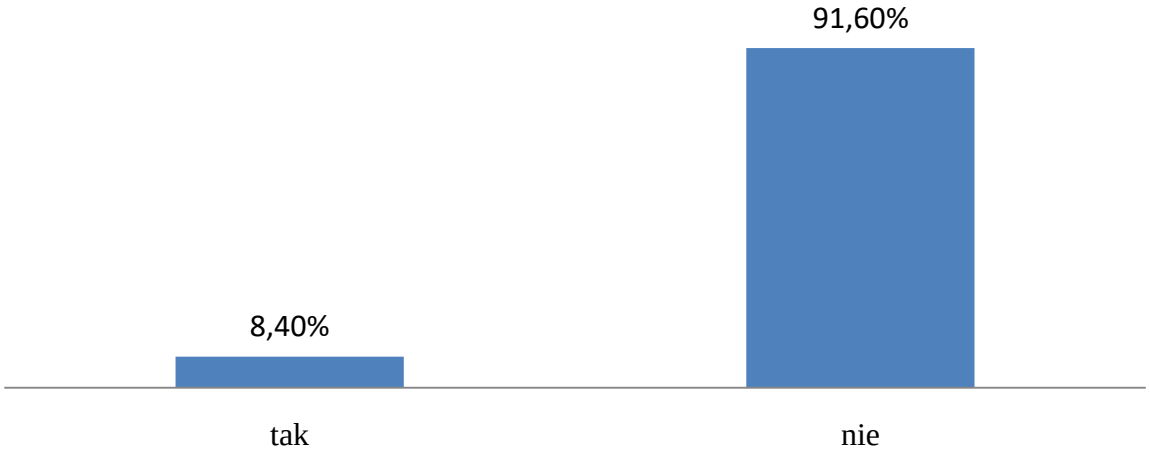

8,4% uczniów uważa, że w niektórych sytuacjach warto użyć przemocy. Jest to bardzo niepokojące, tym bardziej, ze przykładową sytuacją jaką mieli respondenci podaną było użycie przemocy wobec brata/siostry, by wymusić pomoc w odrabianiu zadania domowego. Jest to zatem sytuacja błaha, a mimo to już dla części respondentów usprawiedliwiająca zastosowanie przemocy.

Zapytaliśmy także młodych respondentów o to, czy ich zdaniem byli lub nadal są ofiarami przemocy domowej. Jest tak w ocenie 3,7% ankietowanej młodzieży. Jest to co prawda niewielki odsetek wśród całej grupy badawczej, ale i tak niezwłocznie zatem należy reagować na zaistniałą sytuację.

Czy uważasz, że byłeś lub jesteś ofiarą przemocy domowej?

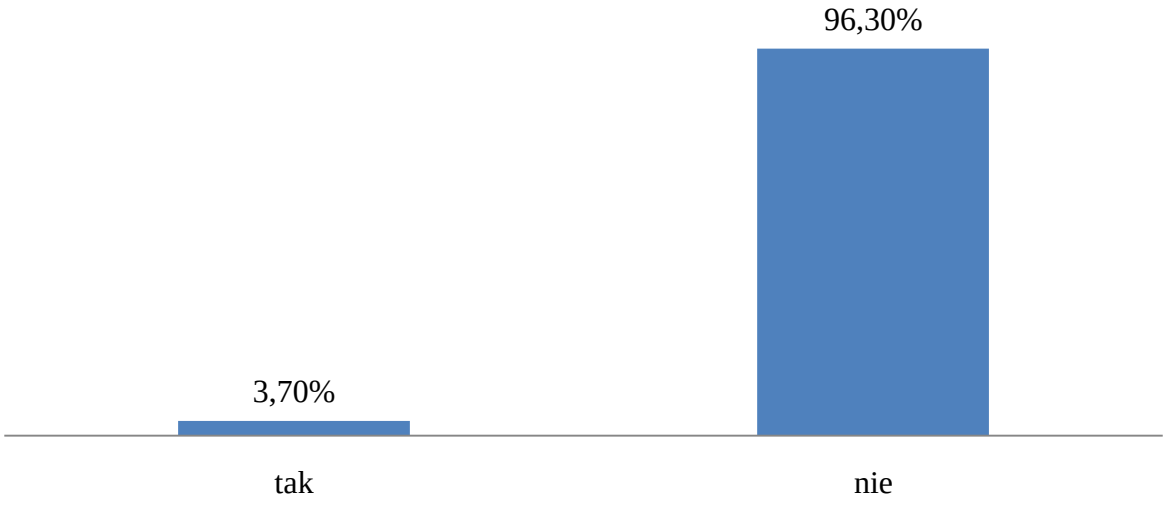

Oczywistym jest, że na stosowanie przemocy nie ma i nie powinno być żadnego usprawiedliwienia. Chociaż nadal słyszeć można, że ofiara „sama się o to prosiła", co jest niezwykle krzywdzącym dla ofiary mitem. O zdanie w tej sprawie poprosiliśmy naszych młodych respondentów. Postawa młodych ludzi jest zdecydowanie godna podkreślenia. Niemal wszyscy ankietowani, bo 92,5% uważają, że dzieci doznające przemocy w rodzinie wcale na to nie zasłużyły, co oczywiście jest prawdą. Żadne, nawet najtrudniejsze zachowanie dziecka nie usprawiedliwia stosowania wobec niego przemocy.

Czy uważasz, że dzieci doznające przemocy w rodzinie zasłużyły sobie na to?

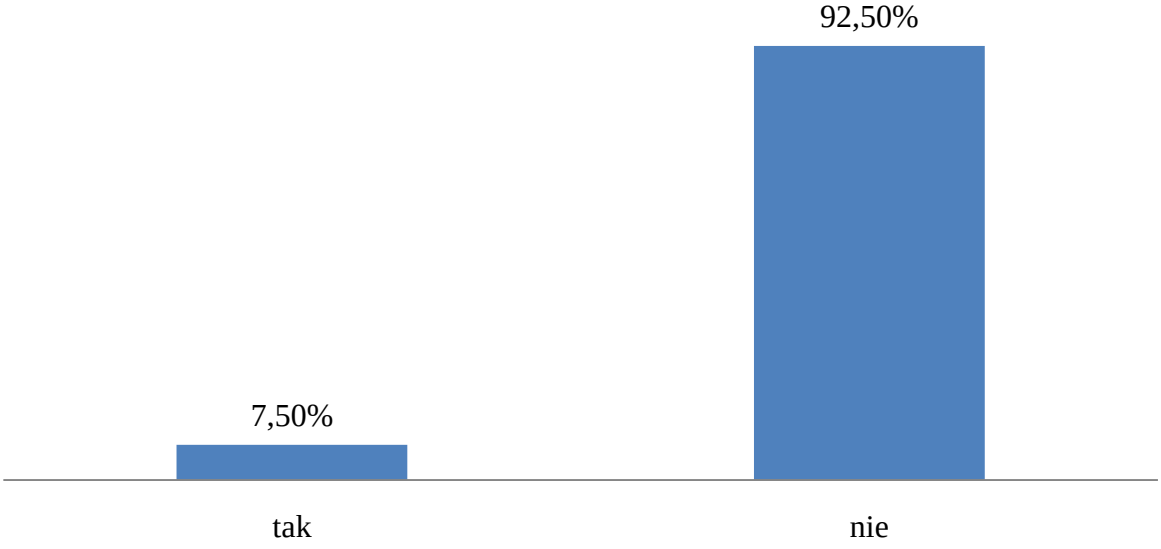

Należy przy tym zaznaczyć, że bicie dziecka jest porażką dorosłego - jego przegraną z własną frustracją i świadectwem braku kompetencji wychowawczych. W Polsce zakaz bicia dzieci reguluje Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Od 2010 r. zapisany jest w nich, na wniosek Rzecznika Praw Dziecka Marka Michalaka zakaz stosowania jakichkolwiek kar cielesnych wobec dzieci przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę nad małoletnim. Musimy przyjąć raz na zawsze prawdę, że dziecko nie jest niczyją własnością, należy zawsze taktować je podmiotowo. Od jedenastu lat w Polsce obowiązuje całkowity zakaz bicia dzieci. Trzeba o tym pamiętać i konsekwentnie reagować, kiedy jesteśmy świadkami przemocy wobec najmłodszych.

Jak już wspomniano wielokrotnie wcześniej, przemoc jest trudnym tematem do analizy. Zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży pozostaje ona w obszarach wstydu i niechęć do jej ujawnienia. Ale zdarza się nierzadko, że rówieśnicy bywają powiernikami takich tajemnic i mają wiedzę na temat tego co dzieje się z ich kolegami czy koleżankami. Dlatego też zapytano młodych ludzi czy znają przypadki przemocy wśród swoich rówieśników.

Czy znasz kogoś ze swoich kolegów lub koleżanek, którzy są ofiarami przemocy w rodzinie/podejrzewasz, że mogą być ofiarami przemocy w rodzinie?

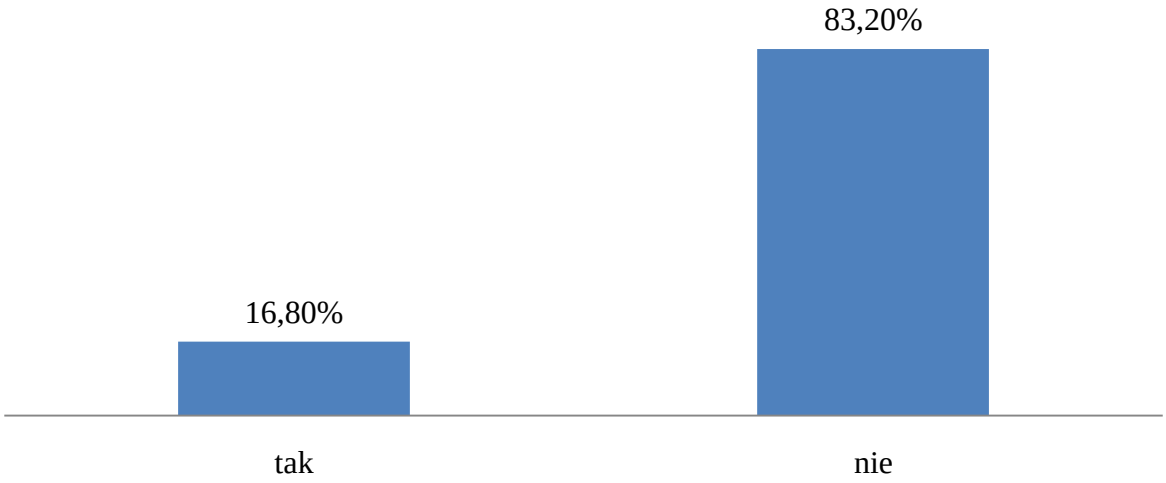

16,8% ankietowanej młodzieży zna wśród swoich rówieśników osoby doznające przemocy lub też ma takie podejrzenia.

Kolejne pytanie dotyczyło tego, czy należałoby poinformować kogoś z dorosłych, gdy ktoś z bliskich doznaje przemocy w rodzinie.

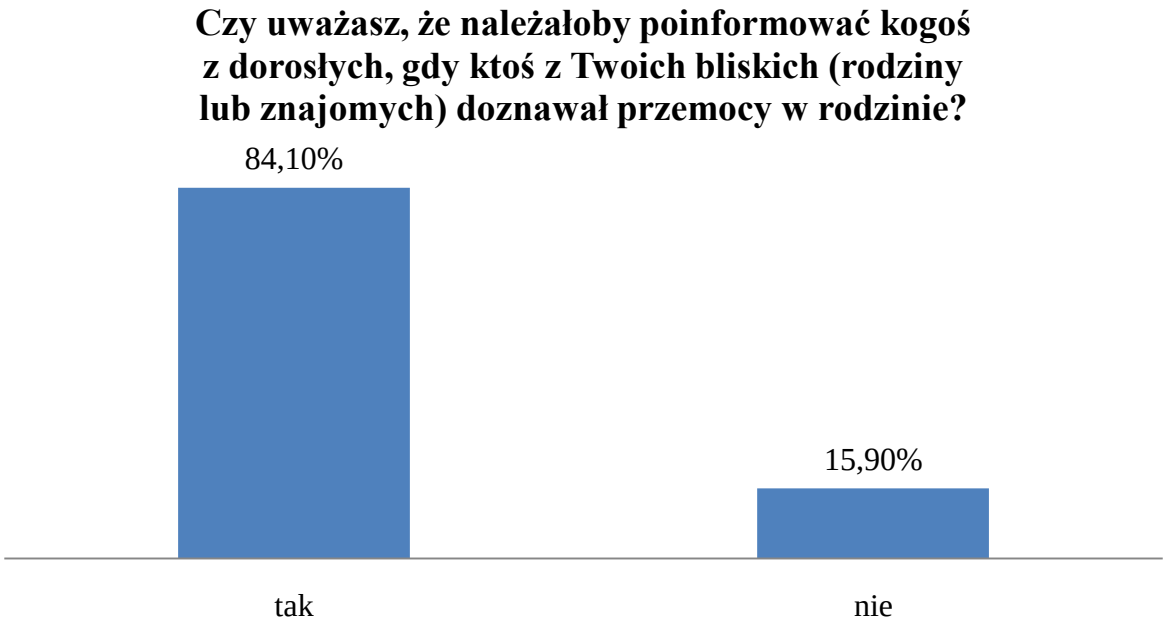

Postawa młodych ludzi, a przynajmniej ta przez nich deklarowana jest godna podkreślenia. Uzyskane 84,1% pozytywnych odpowiedzi świadczy o tym, że młodzież ma świadomość, że na przemoc trzeba reagować i nie można pozostawać obojętnym. I nawet kiedy samodzielnie nie mogą udzielić pomocy ofierze, nie znaczy to, że należy pozostawać biernym.

Z punktu widzenia działań profilaktycznych i ich prowadzenia na terenie placówek oświatowych, bardzo istotna jest pogłębiona analiza zjawiska przemocy rówieśniczej. To właśnie w szkole młodzi ludzie spędzają bardzo dużą część swojego czasu, nawiązują relacje społeczne. Dlatego bardzo istotnym jest, by było to miejsce bezpieczne i przyjazne.

Kolejne pytania dotyczą właśnie środowiska rówieśniczego i szkolnego.

Okazuje się, że aż 38,3% badanych, a więc duża grupa badanych uczniów padło ofiarą przemocy ze strony swoich kolegów czy koleżanek. Jest to bardzo niepokojący sygnał, który powinien dotrzeć przede wszystkim do kadry pedagogicznej, by móc jak najszybciej podjąć interwencję w tej sprawie.

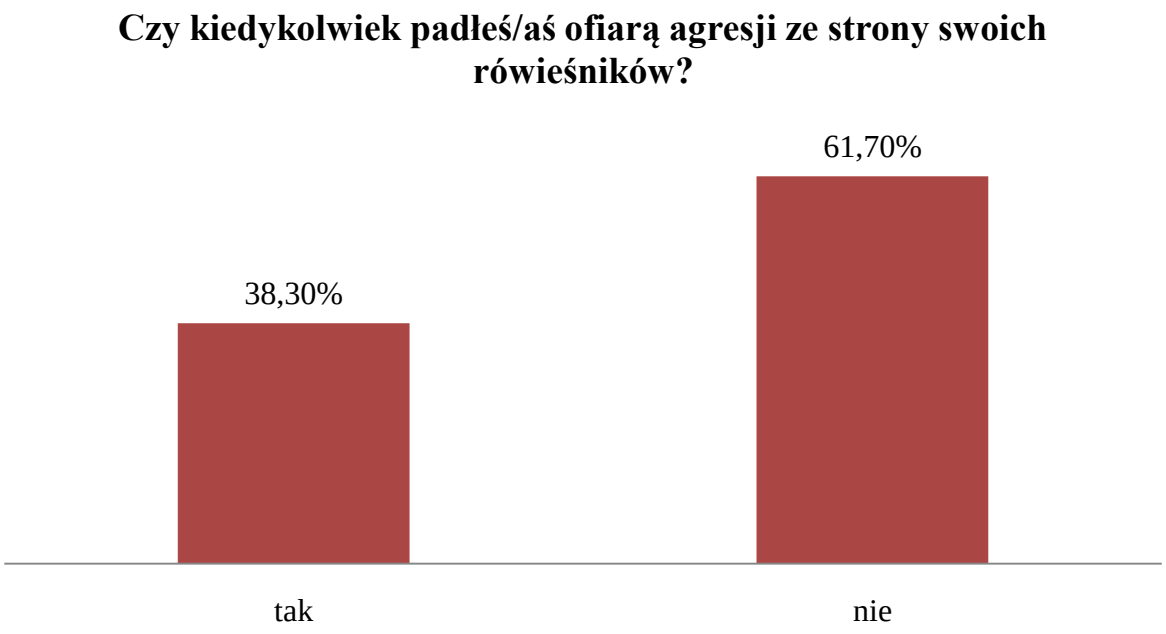

By dowiedzieć się nieco więcej zapytaliśmy młodych respondentów, jak często spotykają się z agresją w swojej szkole.

Największy odsetek młodych ludzi twierdzi, że wcale nie spotyka się z przemocą w szkole – 38,3% badanych uczniów udzieliło takiej odpowiedzi. Z przemocą w swojej szkole spotyka się rzadko (raz w miesiącu) – 33,6% badanych. Dość rzadko (kilka razy

w miesiącu), dość często (średnio raz w tygodniu i bardzo często (kilka razy w tygodniu) spotyka się po 9,3% badanych młodych ludzi.

Oznacza to, że przemoc jest widocznym i niebezpiecznym zjawiskiem, mającym miejsce także w placówkach oświatowych na terenie Miasta Gminy Opatówek.

W kolejnym pytaniu uczniowie mieli określić jakie formy przemocy stosują osoby wśród ich rówieśników.

Analizując uzyskane wyniki można stwierdzić, że wśród młodzieży dominuje przemoc psychiczna – przeklinanie (56,1%), wyśmiewanie (44,9%) czy przezywanie (44,9%) to najczęściej wskazywane przez naszych respondentów zachowania agresywne wśród ich rówieśników. Ale też uczniowie wskazują na bicie,– 10,3%, kopanie - 13,1% czy szarpanie – 16,8% wskazań. 31,8% badanych wskazało, że żadne z wymienionych zachowań agresywnych nie dominują wśród ich kolegów i koleżanek.

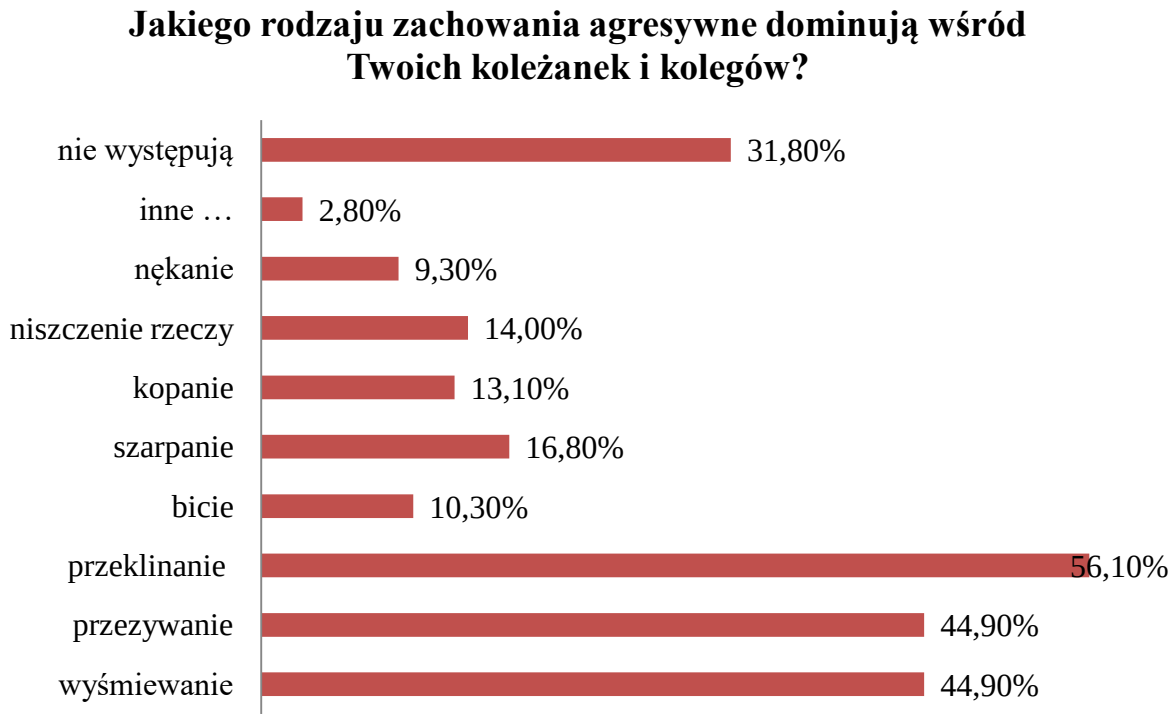

Młodych ludzi zapytaliśmy także o to, czy czują się bezpiecznie w swojej szkole, którą to wskazywali na miejsce doznawania przemocy.

Czy czujesz się w swojej szkole bezpiecznie?

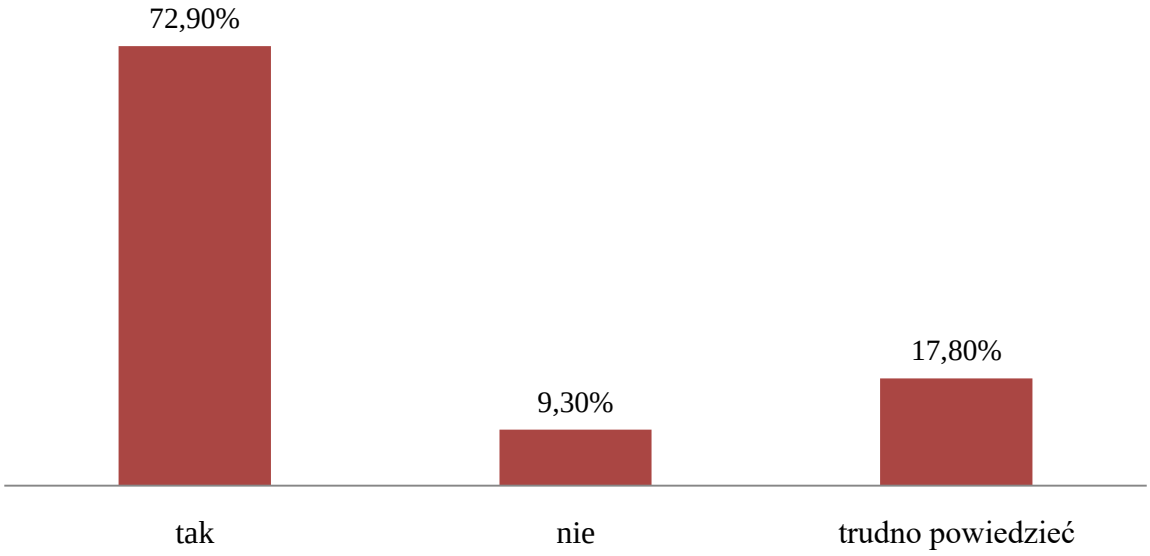

Spora część młodych ludzi deklaruje, że czuje się bezpiecznie w szkole, do której uczęszcza – 72,9% wskazań. Co prawda 9,3% jest odmiennego zdania, ale aż 17,8% nie jest o takim bezpieczeństwie do końca przekonana.

Poprosiliśmy uczniów szkół Miasta Gminy Opatówek aby ustosunkowali się do poniższych stwierdzeń.

Zaznacz stwierdzenia, z którymi się zgadzasz:

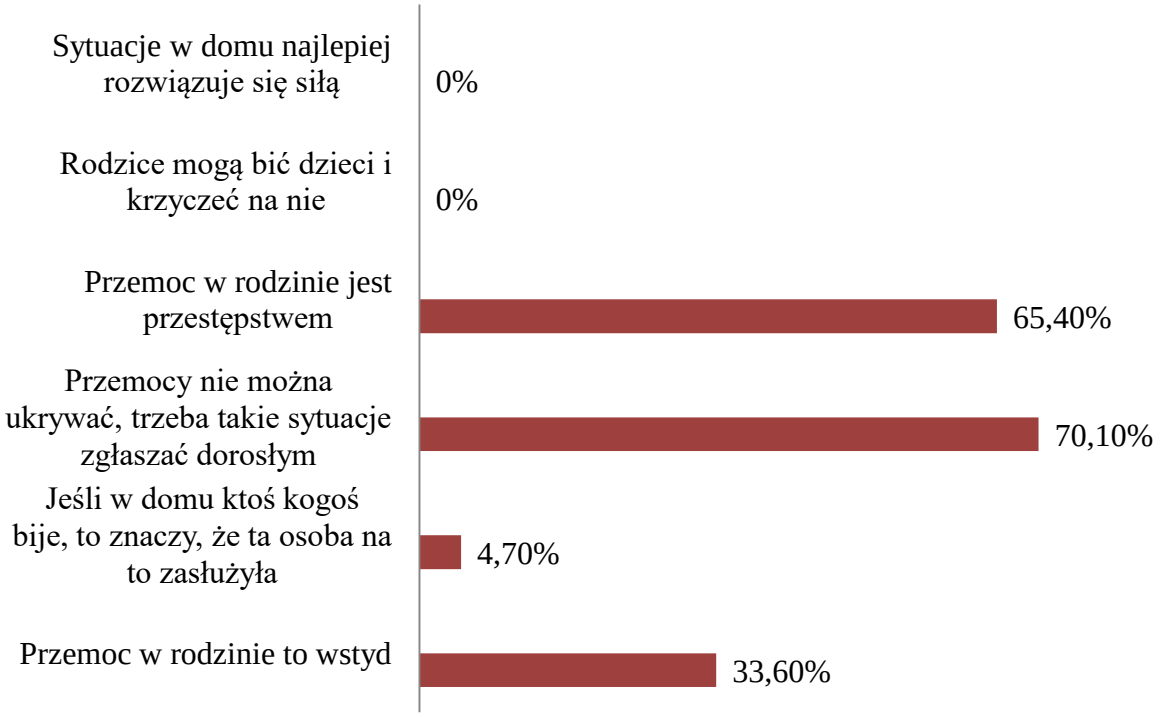

Największy odsetek badanych uczniów zgodziło się z twierdzeniem, że przemocy nie można ukrywać, trzeba takie sytuacje zgłaszać dorosłym – 70,1% badanych oraz ze stwierdzeniem, że przemoc w rodzinie jest przestępstwem – 65,4% zaznaczyło to zdanie. Niestety młodzi ludzie w dużej części (33,6%) uważają przemoc w rodzinie za wstyd, co może wiązać się z tym, że taką przemoc będą ukrywać przed innymi, jednocześnie nie szukając pomocy.

Kiedy mówimy o działaniach profilaktycznych jedną z fundamentalnych kwestii, powinno być także wskazanie młodym ludziom możliwości pomocy. Wciąż mało mówi się o instytucjach, o organizacjach pozarządowych, które wspierają zarówno osoby borykające się z problemem uzależnienia czy też przemocy, ale także które obejmują swoim wsparciem ich najbliższych. Dlatego też poprosiliśmy młodych ludzi, by określili do kogo zwróciliby się o pomoc w sytuacji doświadczania przemocy w domu lub w szkole.

Wskaż osoby i/lub instytucje do których zwróciłbyś/łabyś się po pomoc w sytuacji doświadczenia zjawiska przemocy w szkole lub w domu?

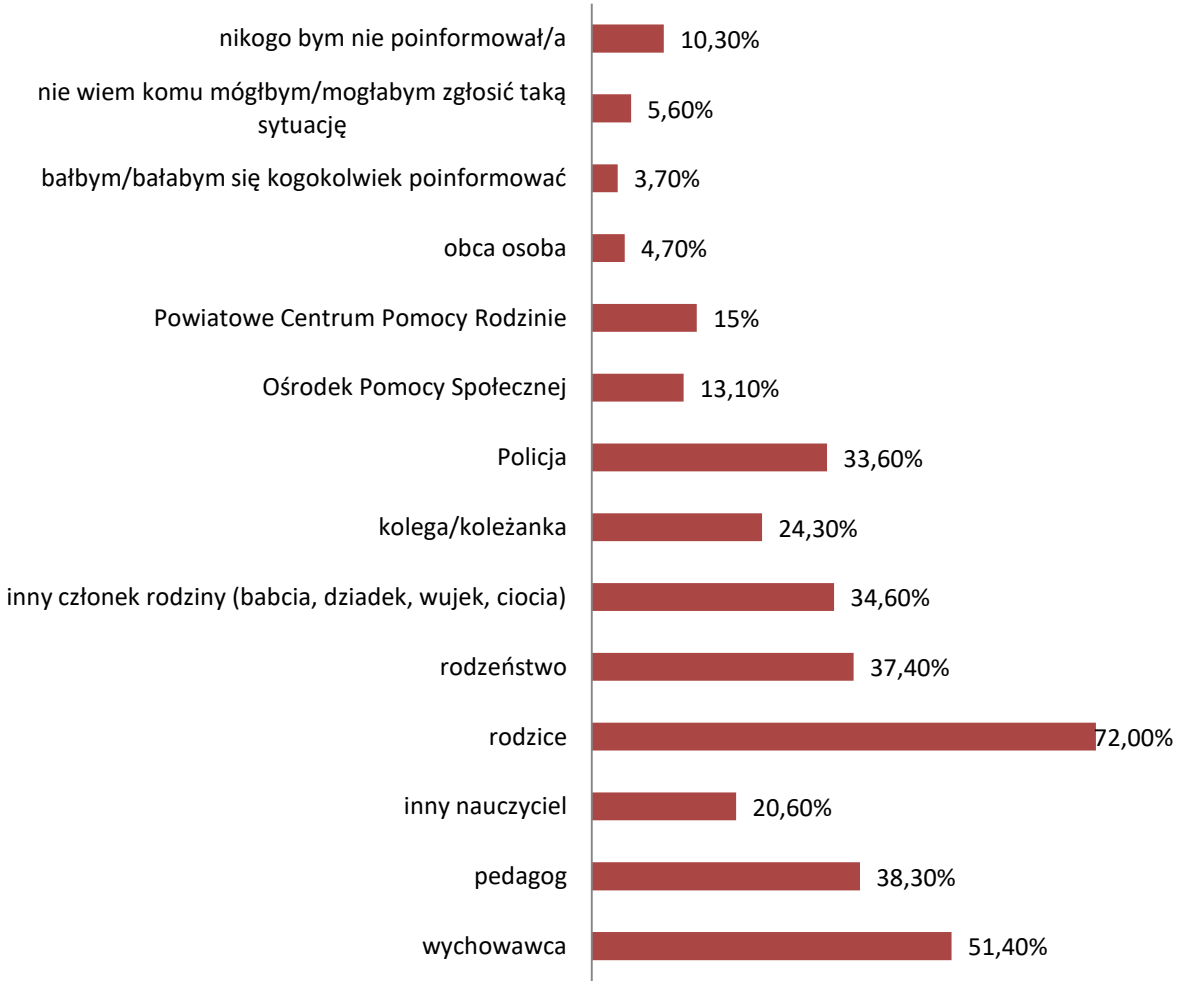

Największa część młodych ludzi w sytuacji doznawania przemocy zwróciłaby się o pomoc do rodziców (72%), wychowawcy (51,4%), pedagoga – 38,3%, rodzeństwa – 37,4%, innego członka rodziny (babci, dziadka, wujka, cioci) – 34,6%, Policji (33,6%).

Jak widać mimo tego, że dzieci często są ofiarami przemocy stosowanej wobec nich przez osoby dorosłe, to nadal darzą dorosłych największym zaufaniem. Bardzo ważne jest, by nigdy sygnał od dziecka mówiący o przemocy nie był przez nas – dorosłych bagatelizowany czy pomijany. Istotne jest też informowanie młodych ludzi o formach pomocy w przypadku bycia ofiarą/świadkiem przemocy, instytucjach pomocowych, konkretnych adresach czy telefonach, z których mogą w razie potrzeby skorzystać.

Jednak uwagę należy zwrócić na fakt, że 3,7% badanych uczniów odpowiedziało nam w badaniach, że bałoby się do kogokolwiek zwrócić o pomoc w sytuacji, gdy doświadczałoby przemocy w szkole lub w domu, a 10,3% badanych nikogo by nie poinformowało.

4. Zjawisko przemocy w rodzinie w opinii dorosłych mieszkańców Gminy Opatówek

4.1 Temat i cel badania

Celem przeprowadzonych badań ankietowych była analiza zjawiska przemocy w rodzinie z perspektywy dorosłych mieszkańców Gminy Opatówek. Głównym założeniem realizacji badań w grupie osób dorosłych było dotarcie do seniorów, a więc ludzi szczególnie zagrożonych problemem przemocy, którzy ze względu na swój wiek nie są często w stanie obronić się przed sprawcą. Oprócz opinii na temat przemocy, respondenci zostali zapytani o działania profilaktyczne i pomocowe prowadzone w gminie i mogące służyć ograniczeniu i niwelowaniu skutków przemocy.

4.2 Badana populacja

Grupę badawczą stanowiło **30 dorosłych mieszkańców w przedziale wieku 50 - 88 lat.**

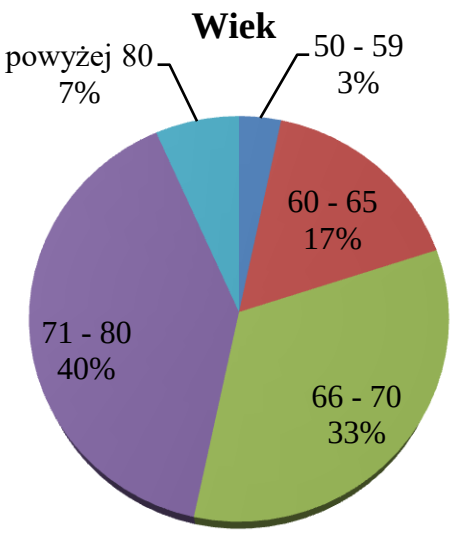

Pozostałe dane metrykalne takie jak wykształcenie oraz stan cywilny obrazują poniższe wykresy.

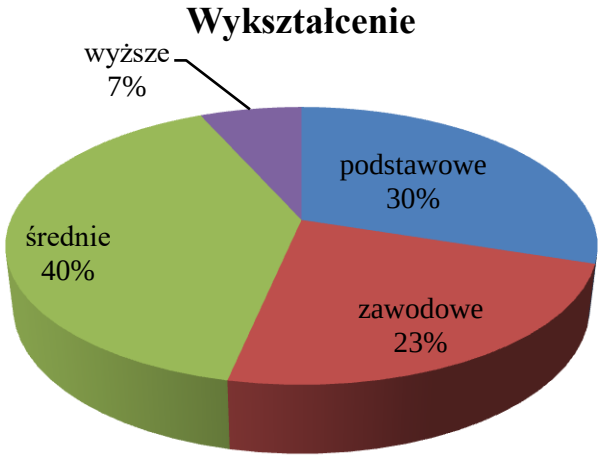

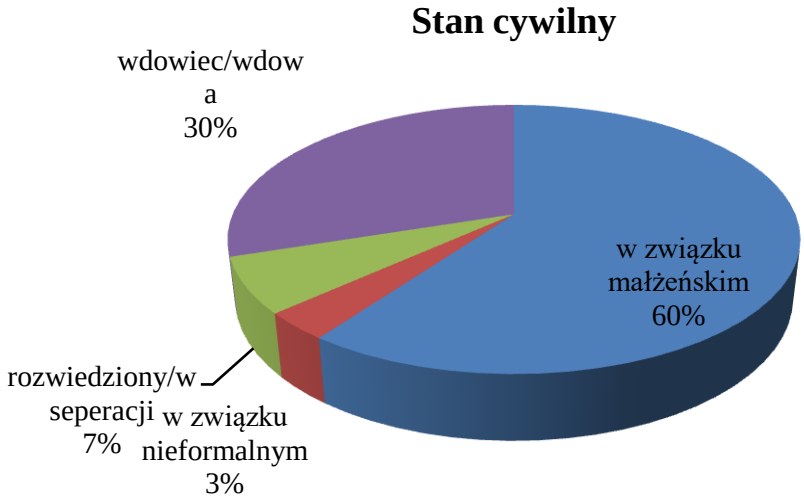

4.3 Rezultaty badań

Najważniejsze problemy społeczne w opinii dorosłych mieszkańców

Respondenci mieli uporządkować wybrane problemy społeczne od najważniejszego do najmniej ważnego według nich. Jako najważniejszy mieszkańcy wskazali picie alkoholu przez młodzież – 50%, narkomania/dopalacze – 46,6%, przestępczość – 43,3%, przemoc i agresja na ulicy – 36,6% oraz przemoc w rodzinie i alkoholizm po 33,3%. Na kolejnych miejscach znalazły się: zły stan zdrowia społeczeństwa – 30%, spadek stopy życiowej i bezrobocie – 26,6% oraz sytuacja mieszkaniowa i kryzys moralny – 23,3%.

Które z wymienionych problemów społecznych są według Pana/i najistotniejsze w środowisku lokalnym

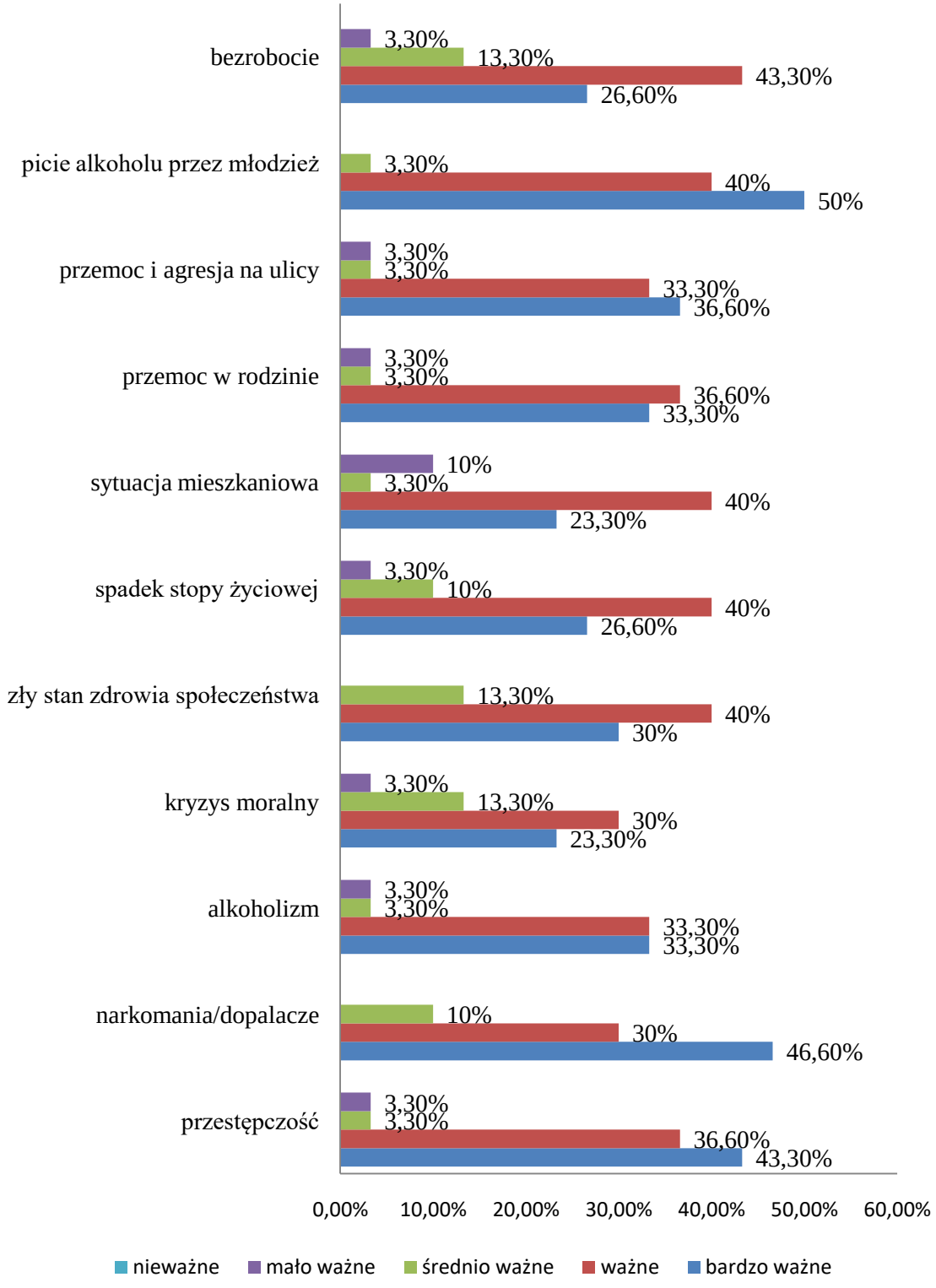

Respondenci zostali zapytani o to, jaka jest według nich najczęstsza przyczyna przemocy w rodzinie.

Jaka jest wg Pana/Pani najczęstrza przyczyna stosowania przemocy w rodzinie?

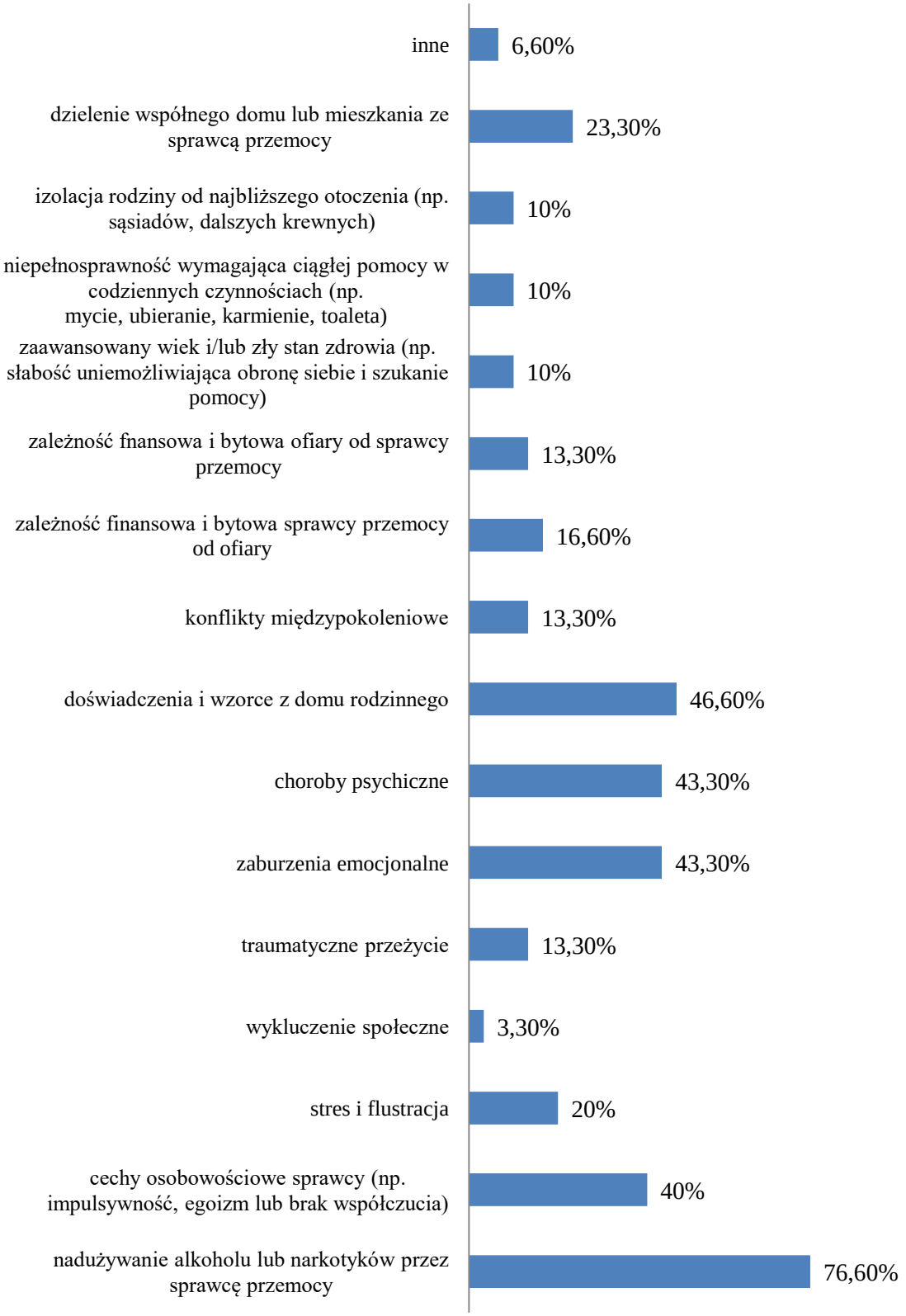

Według dorosłych respondentów najczęstszą przyczyną przemocy w rodzinie są nadużywanie alkoholu lub narkotyków przez sprawcę przemocy – 76,6% wskazań. Na drugim miejscu znalazły się doświadczenia i wzorce z domu rodzinnego – 46,6% wskazań. Kolejne to choroby psychiczne i zaburzenia emocjonalne – takiej odpowiedzi udzieliło 43,3% badanych oraz cechy osobowościowe sprawcy (impulsywność, egoizm lub brak współczucia) – 40%.

Należy w tym miejscu wspomnieć, że na występowanie przemocy w rodzinie zazwyczaj wpływ ma kilka czynników i trudno jest określić jeden najważniejszy, choć oczywiście wszystkie wymienione w pytaniu mogą mieć bardzo duże znaczenie.

Należy pamiętać, że przemoc w rodzinie to przede wszystkim ludzie uwikłani w to zjawisko. Wiele mówi się o ofiarach przemocy, nieco mniej o sprawcach, dlatego kolejne pytanie dotyczyła właśnie postępowania sprawców przemocy.

Jakie Pana/Pani zdaniem czynniki mogą mieć wpływ na postępowanie sprawców przemocy w rodzinie?

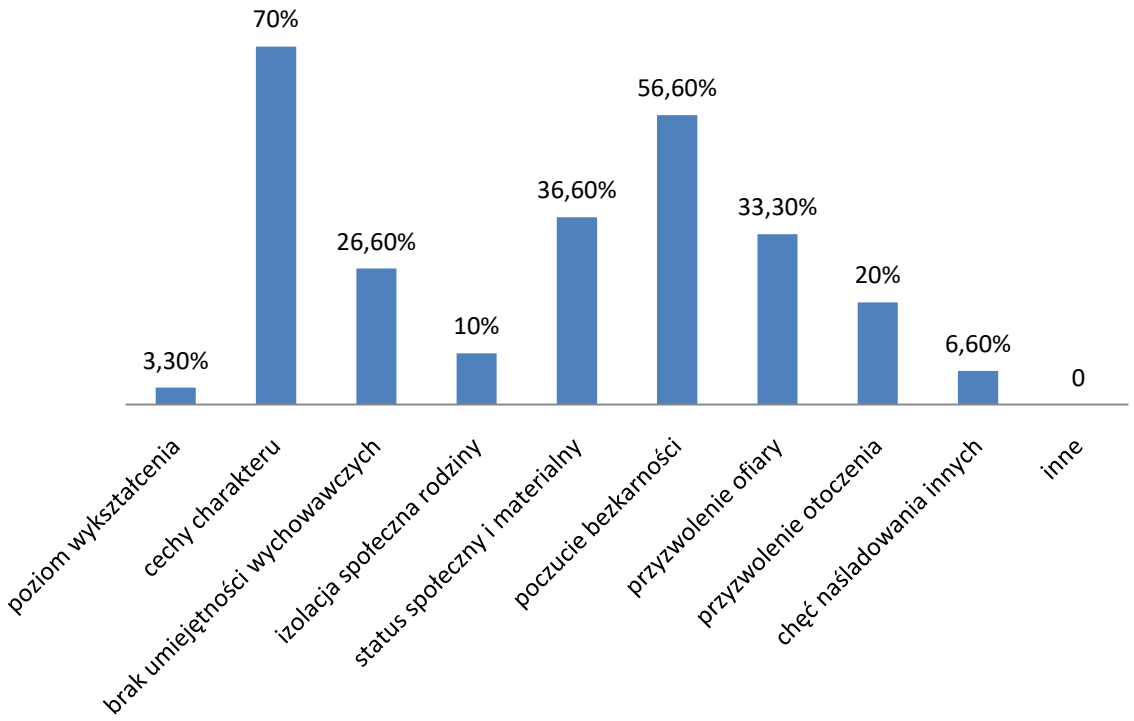

Dorośli mieszkańcy gminy pytani o czynniki, jakie wpływają lub powodują takie, a nie inne zachowanie sprawców, najczęściej wskazywali cechy charakteru – 70% wskazań. Otwiera się tutaj zatem pole do działań informacyjnych i edukacyjnych. Na drugim miejscu znalazło się poczucie bezkarności – 56,6% wskazań, a także status społeczny i materialny – 36,6% i przyzwolenie ofiary – 33,3% oraz brak umiejętności wychowawczych – 26,6% wskazań.

Respondenci zostali także poproszeni o określenie, jak ich zdaniem wygląda dynamika zjawiska przemocy z wyszczególnieniem poszczególnych rodzajów przemocy. Wykres przedstawia odpowiedzi mieszkańców, gdzie stwierdzili oni, że na przestrzeni 5 lat liczba incydentów przemocy wzrosła.

I tak największy wzrost respondenci zaobserwowali jeśli chodzi o przemoc w rodzinie – 56,6%, przemoc psychiczna – 50% oraz przemoc wobec osób starszych i przemoc rówieśnicza – po 46,6% wskazań.

Sondowana była także wiedza dorosłych na temat samego pojęcia „przemoc". Warto przy tym sprecyzować z jakimi rodzajami przemocy możemy się spotkać.

Rodzaje przemocy:

- **Fizyczna** (bicie, duszenie, kopanie, policzkowanie, popychanie, ciąganie za włosy, drapanie, plucie),
- **Psychiczna** (grożenie, szantażowanie, mówienie brzydkich, wulgarnych słów na drugą osobę, wyzwiska, ograniczenie swobody, wyśmiewanie),
- **Ekonomiczna** (zaniedbanie dzieci, brak jedzenia w domu, brak uwagi i zainteresowania rodziców dzieckiem, nie dbanie o czystość ubrań, odzieży dziecka, brak odpowiednich warunków do nauki),
- **Seksualna** (dotykanie w miejscach intymnych, zmuszanie do oglądania zdjęć, filmów dozwolonych tylko dla dorosłych, zmuszanie do współżycia).

Czy według Pana/Pani w ciągu ostatnich 5 lat liczba incydentów:

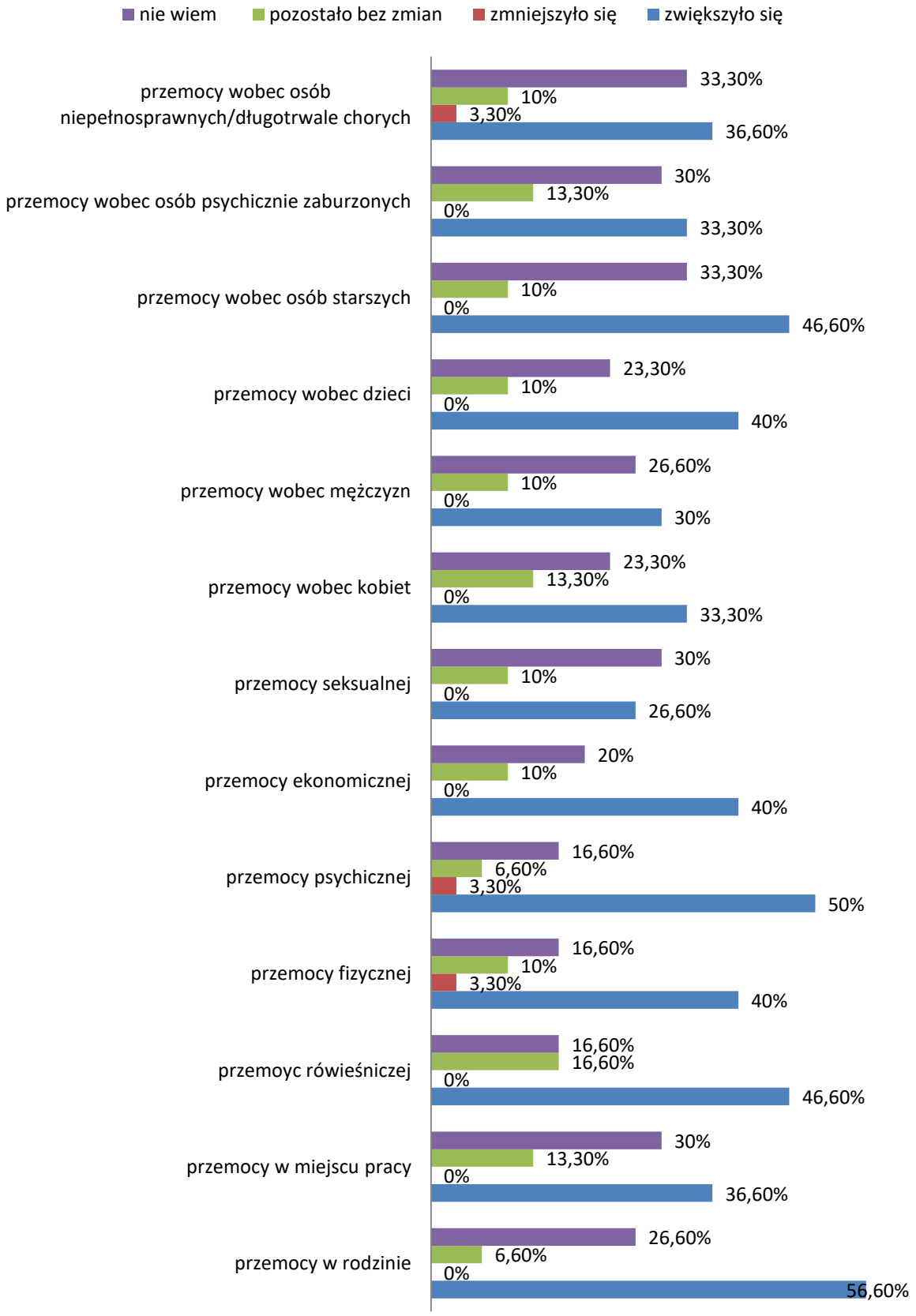

Czym zdaniem Pana/i jest przemoc w rodzinie?

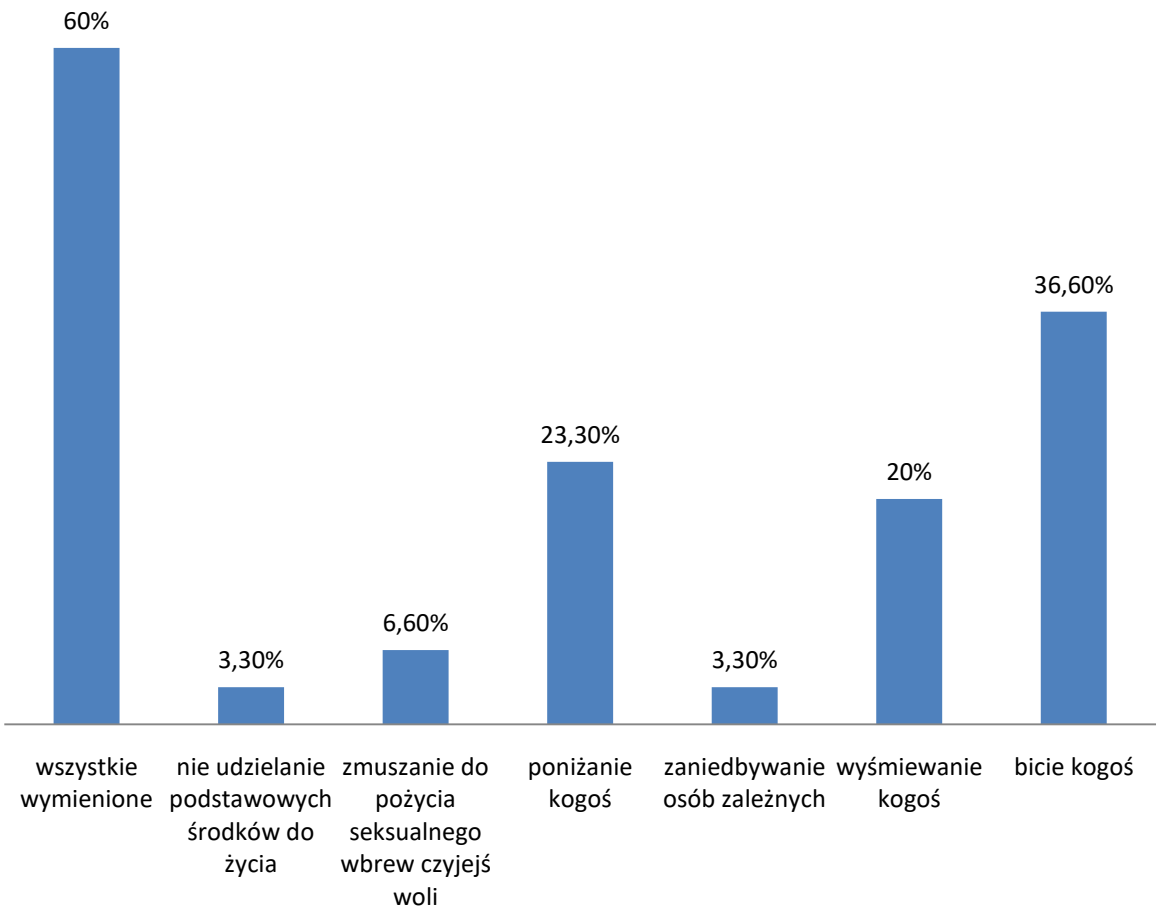

Największy odsetek respondentów jest zdania, że wszystkie wymienione w pytaniu formy są przemocą, co zresztą jest zgodne z prawdą (60%), kolejno wskazano bicie kogoś (36,6%). Według 23,3% badanych przemocą jest poniżanie kogoś czy też wyśmiewanie – 20%.

Przypominając definicje przemocy, według której rozstrzyga się chociażby kwestie związane ze zgłaszaniem przemocy na policję, zgodnie z art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249) **przemoc w rodzinie** to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych (w rozumieniu art. 115 § 11 *Kodeksu karnego*), a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące

szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Jak już wspomniano, często osobom doznającym przemocy trudno jest o swojej sytuacji mówić. Zapytaliśmy dorosłych mieszkańców gminy, czy znają kogoś ze swojego otoczenia, kogo przemoc dotyczy bezpośrednio

Czy zna Pan/i przypadki występowania przemocy w rodzinie na terenie Miasta Gminy Opatówek

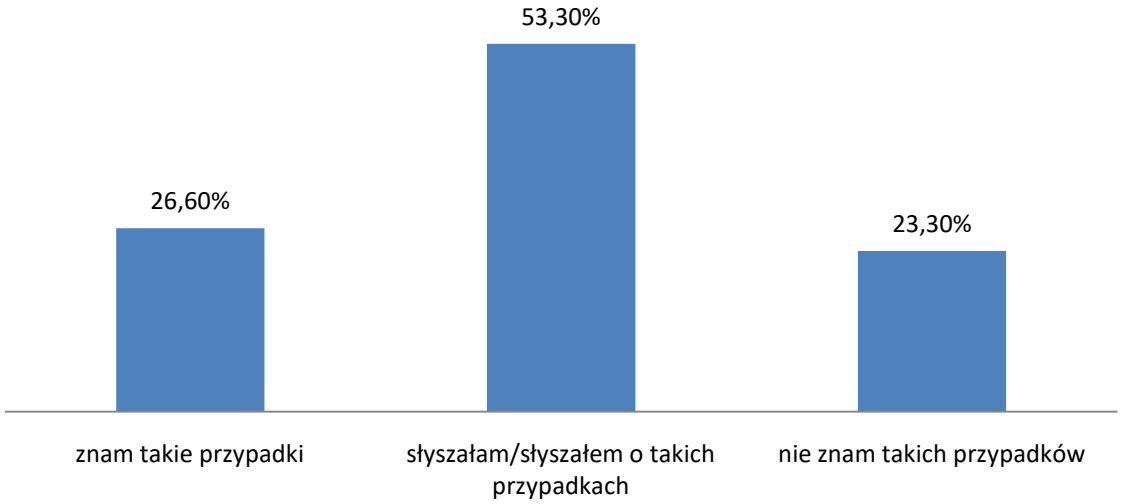

26,6% badanych zna rodziny z terenu Miasta Gminy Opatówek, w których dochodzi do przemocy. O tego typu sytuacjach „ze słyszenia" mówi jeszcze więcej, bo 53,3% badanych mieszkańców. Znaczy to, że problem ten istnieje na terenie gminy, zważywszy na fakt, że bardzo często przemoc w rodzinie jest ukrywana przed otoczeniem.

Zanim poruszona została z respondentami kwestia ich osobistych doświadczeń związanych z przemocą w rodzinie, zostali oni zapytani o konflikty i nieporozumienia w ich życiu rodzinnym.

Największy odsetek badanych deklaruje, że kłótnie czy sprzeczki w ich rodzinach zdarzają się, ale bardzo rzadko – 73,3% wskazań. 23,3% badanych wskazało, że nigdy nie zdarzają się w ich rodzinach sprzeczki, kłótnie czy też awantury. Oczywiście, jak zostało podkreślone także w pytaniu, kłótnie czy konflikty są naturalne w relacja rodzinnych, jednakże ma tu znaczenie zarówno ich nasilenie, jak i częstotliwość.

W każdej rodzinie, czasami zdarzają się nieporozumienia i konflikty. Czy w Pańskiej rodzinie zdarzają się sprzeczki, kłótnie, awantury?

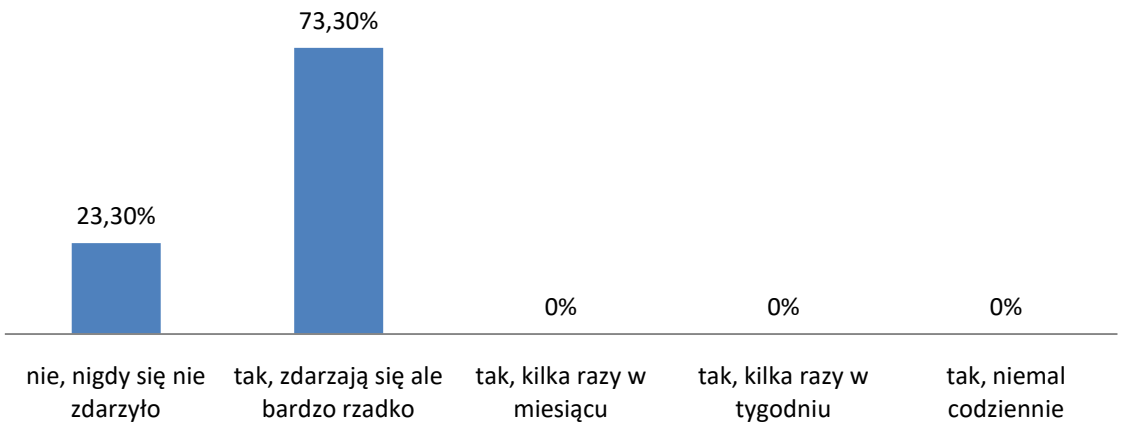

By określić rozmiar zjawiska w analizowanej grupie badawczej, mieszkańcy zostali zapytani o bezpośrednie akty przemocy skierowane w ich stronę.

Czy kiedykolwiek doświadczył/a Pan/i przemocy ze strony najbliższych osób?

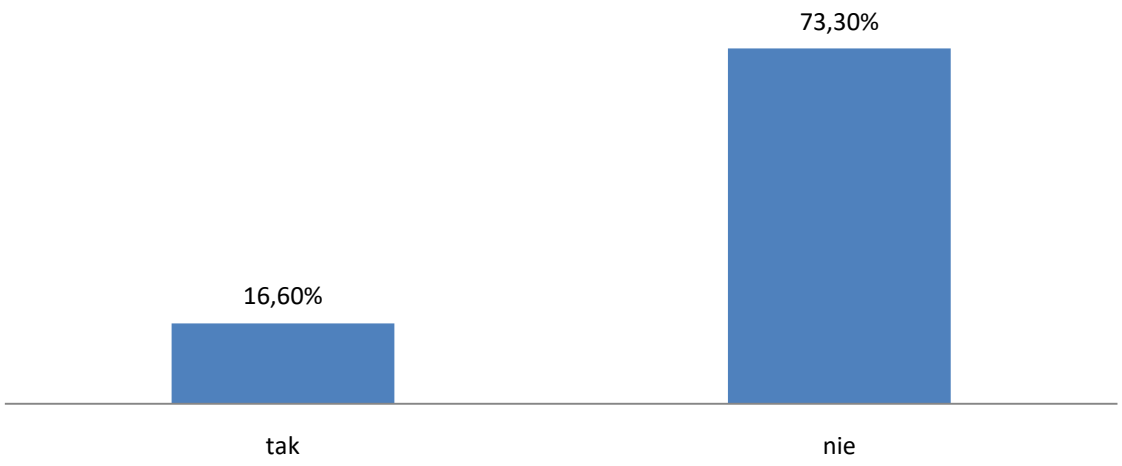

Niestety przemocy ze strony najbliższych osób doświadczyło 16,6% ankietowanych mieszkańców gminy. Biorąc pod uwagę to, że przemoc w naszym społeczeństwie ciągle jest tematem tabu i jest ukrywana „w czterech ścianach”, to uzyskany wyniki jest niepokojący.

Jak często doświadczył/a Pan/i przemocy ze strony najbliższych osób?

Poproszono także ankietowanych o określenie konkretnych form przemocy, jakich doświadczyli bądź nadal doświadczają oraz z jaką częstotliwością ma to miejsce. Wyniki przedstawiono na powyższym wykresie.

Jak wynika z uzyskanych danych większość wymienionych form przemocy ma zastosowanie kilka razy w życiu. Nie zmienia to jednak faktu, że są osoby, u których w środowisku rodzinnym doświadcza się wyzwisk, poniżania i wyśmiewania lub stosowania gróźb/szantażowania.

W kolejnym pytaniu poruszono z respondentami kwestię tego, kto wobec nich stosował lub nadal stosuje przemoc.

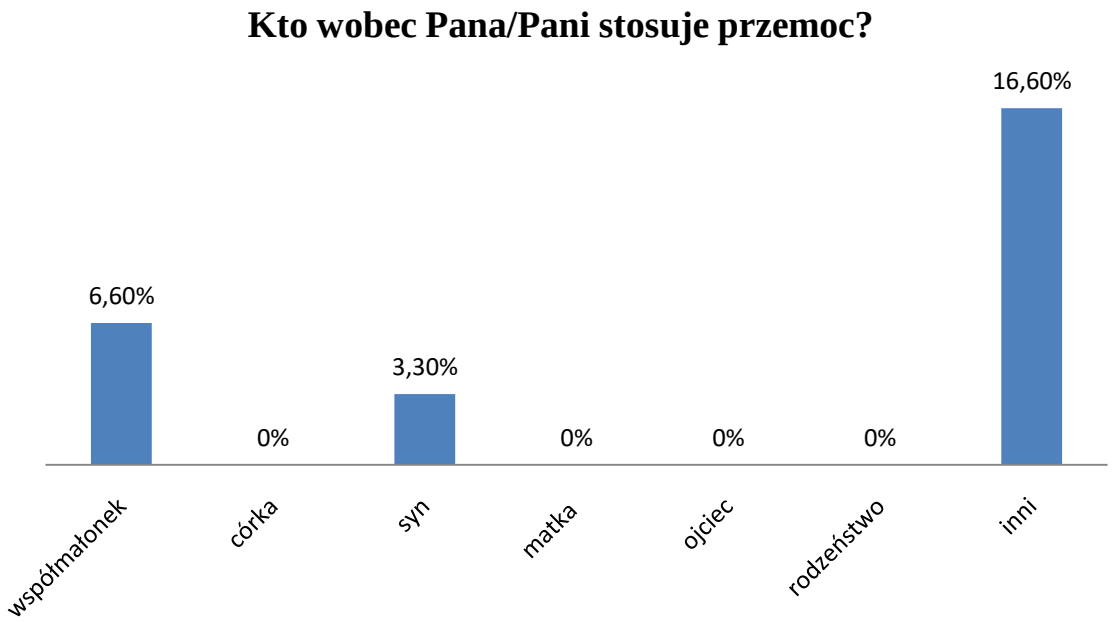

Największy odsetek badanych spotkał się z przemocą stosowana przez współmałżonka – 6,6% wskazań, a także są takie osoby, o czym mówi się znacznie rzadziej, które doświadczają przemocy w rodzinie od swoich dzieci, 3,3% wskazało na syna. Na inne osoby wskazało 16,6% badanych.

Mieszkańców Miasta Gminy Opatówek zapytano także o poczucie bezpieczeństwa w miejscu swojego zamieszkania.

Czy czuje się Pan/i bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania?

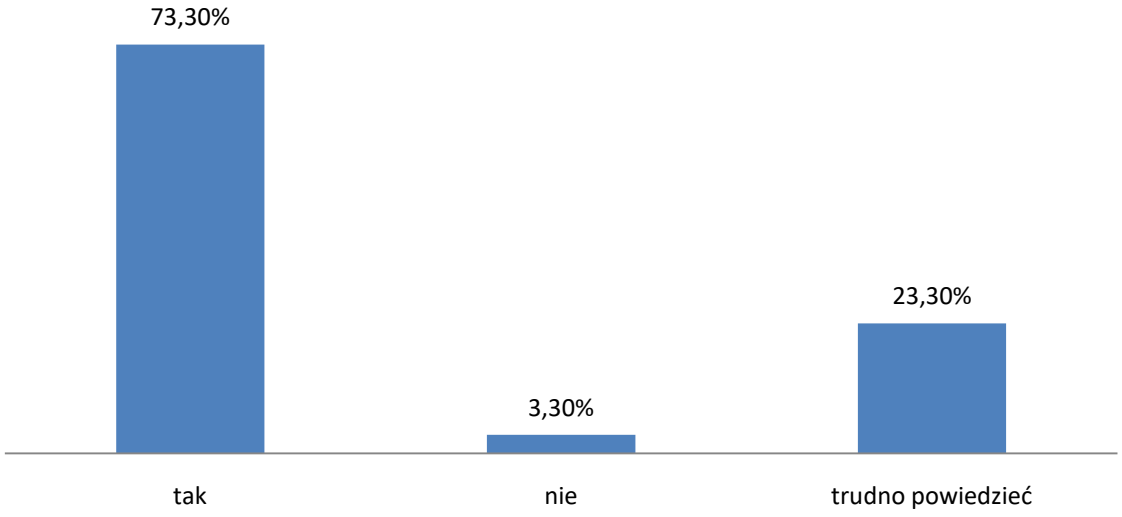

Zdecydowana większość ankietowanych mieszkańców ma poczucie bezpieczeństwa w miejscu, gdzie aktualnie mieszka – 73,3% tak deklaruje. Można zatem ostrożnie wnioskować, że bezpieczeństwo na terenie Miasta Gminy Opatówek jest duże, a mieszkańcy czują się w miejscu zamieszkania dobrze. Tylko 3,3% badanych uznało, że nie czuje się bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania a 23,3% badanym trudno powiedzieć.

Dorośli mieszkańcy zostali zapytani nie tylko o ich doświadczenia związane z przemocą w rodzinie i roli ofiary, ale także o to czy im samym zdarzyło się taką przemoc stosować.

Czy kiedykolwiek doszło do sytuacji gdzie zastosował/a Pan/i zachowania przemocowe wobec drugiej osoby?

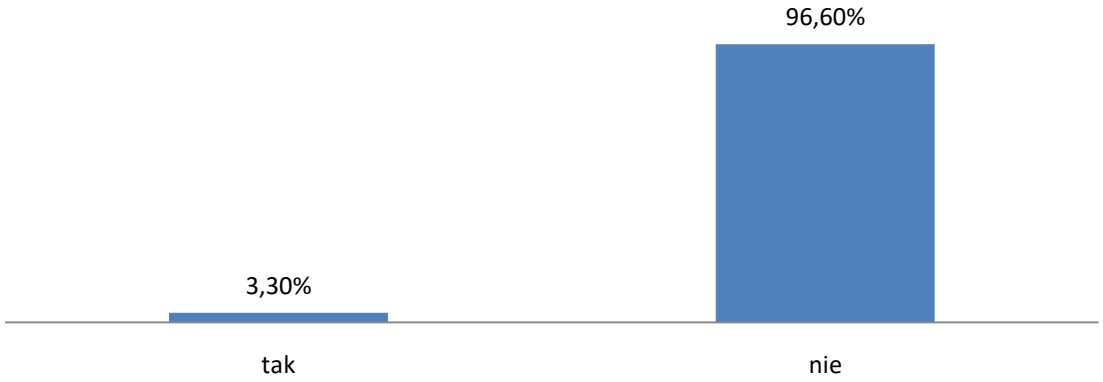

Pośród grupy badawczej 3,3% osób przynajmniej raz w życiu miało taką sytuację, gdzie zastosowało zachowania przemocowe względem drugiej osoby. Respondenci nie udzielali odpowiedzi o jakie dokładnie sytuacje chodziło, ale warto podkreślić, że nie można zezwalać na przemoc z żadnym aspekcie i w żaden sposób jej usprawiedliwiać.

Ważnym aspektem działań profilaktycznych prowadzonych w społecznościach lokalnych jest wskazywanie miejsc/osób, które w sytuacji kryzysowej będą w stanie właściwie i natychmiastowo udzielić doraźnej pomocy. Bardzo istotne jest, aby zarówno młodzież, jak i osoby dorosłe znały takie miejsca, które znajdują się w najbliższej okolicy. Oczywiście wiedza to jedno, a chęć skorzystania z pomocy to drugie, niemniej jednak warto podejmować działania informacyjne dotyczące pomocy i wsparcia, jakie oferowane są na terenie gminy.

O taką pomoc zapytaliśmy także dorosłych respondentów, a konkretnie o to, z pomocy której instytucji sami skorzystaliby w sytuacji, gdy dotknęłaby ich przemoc.

Z pomocy jakich placówek skorzystałby/łaby Pan/i w sytuacji doznawania/stosowania przemocy?

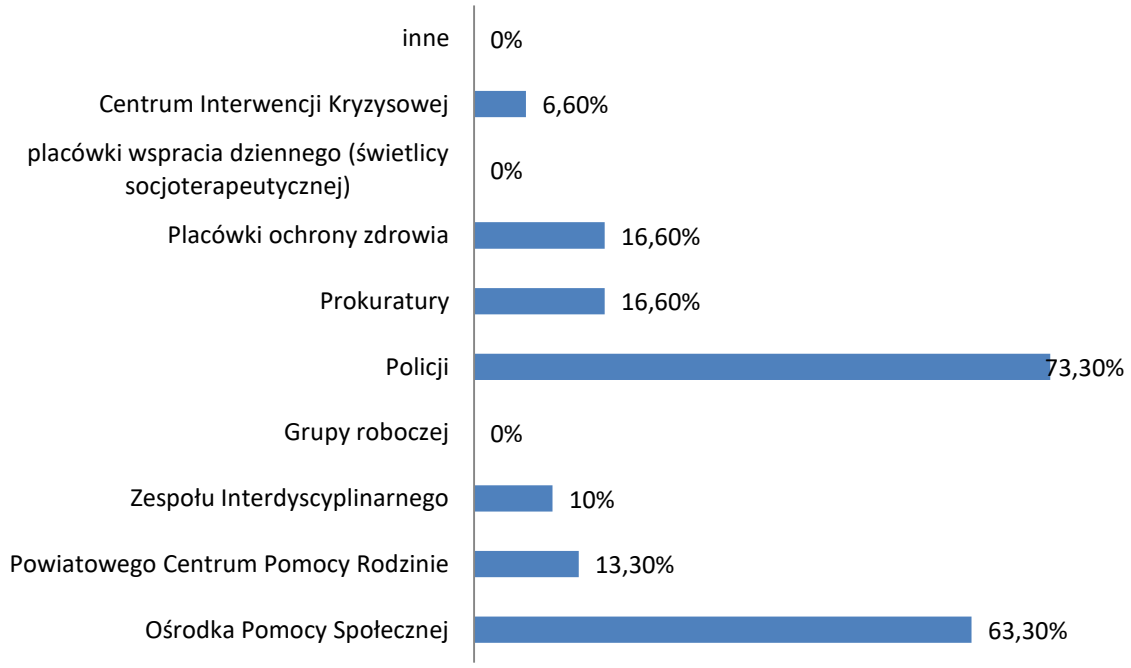

Aż 73,3% respondentów za instytucję pomocową w sytuacji przemocy w rodzinie uważa Policję. Bardzo słusznie, sytuacje przemocy powinny być zgłaszane właśnie na policję.

Na kolejnym miejscu znalazł się Ośrodek Pomocy Społecznej, do którego zwróciłoby się o pomoc 63,3% ankietowanych. Większość tych instytucji faktycznie świadczy pomoc na rzecz osób pokrzywdzonych, dlatego ważne jest ciągłe przypominanie o tym zarówno dorosłym mieszkańcom, jak i młodzieży.

Dorośli mieszkańcy gminy zostali zapytani o to czy dysponują wiedzą na temat oferty pomocy ofiarom przemocy z terenu Gminy Opatówek.

Czy wg Pana/i wiedzy realizowana w gminie oferta pomocy dla ofiar przemocy w rodzinie jest wystarczająca?

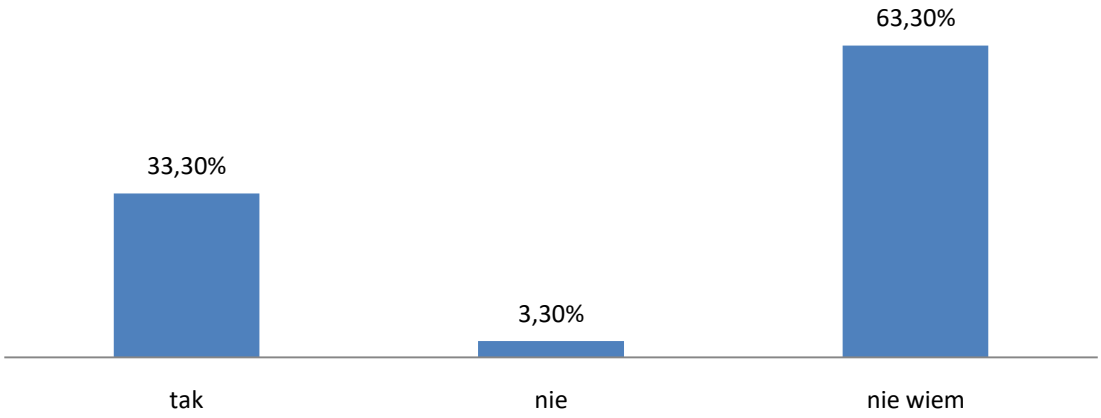

33,3% badanych jest zdania, że oferta pomocy dla ofiar jest wystarczająca, przeciwnego zdania jest 3,3% badanych, natomiast największy odsetek nie ma wiedzy na ten temat – 63,3% tak deklaruje.

Mieszkańców Miasta Gminy Opatówek zapytano o ocenę jakości ich życia.
46,6% respondentów oceniło jakość swojego życia jako dobrą, 13,3% jako bardzo dobrą a 40% jako przeciętną.

Jakość swojego życia oceniłby/łaby Pan/i jako:

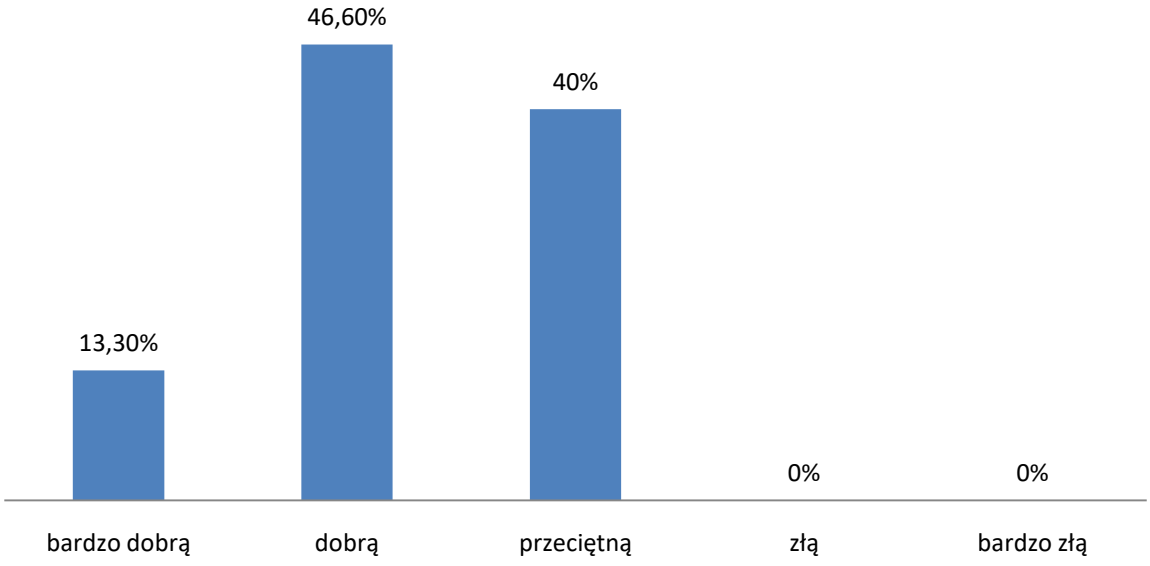

Jako powód takiego wybory ankietowani wskazali:

- mogło by być lepiej,
- jestem chory,
- niska emerytura,
- żyję jako tako,
- wiem z obserwacji,
- jestem zdrowa,
- mam co ważne i rodzinę, wnuka
- jestem samowystarczalna

Na zakończenie dorośli mieszkańcy Miasta Gminy Opatówek zostali poproszeni o określenie stopnia zadowolenia z poszczególnych obszarów życia.

63,3% respondentów odpowiedziało, że zadowoleni są z pomocy rodziny w potrzebie, przyjaźni – 50%, miłości – 46,6% oraz relacji rodzinnych i czasu wolnego – po 43,3% wskazań.

Proszę określić Pana/i stopień zadowolenia z poszczególnych obszarów życia:

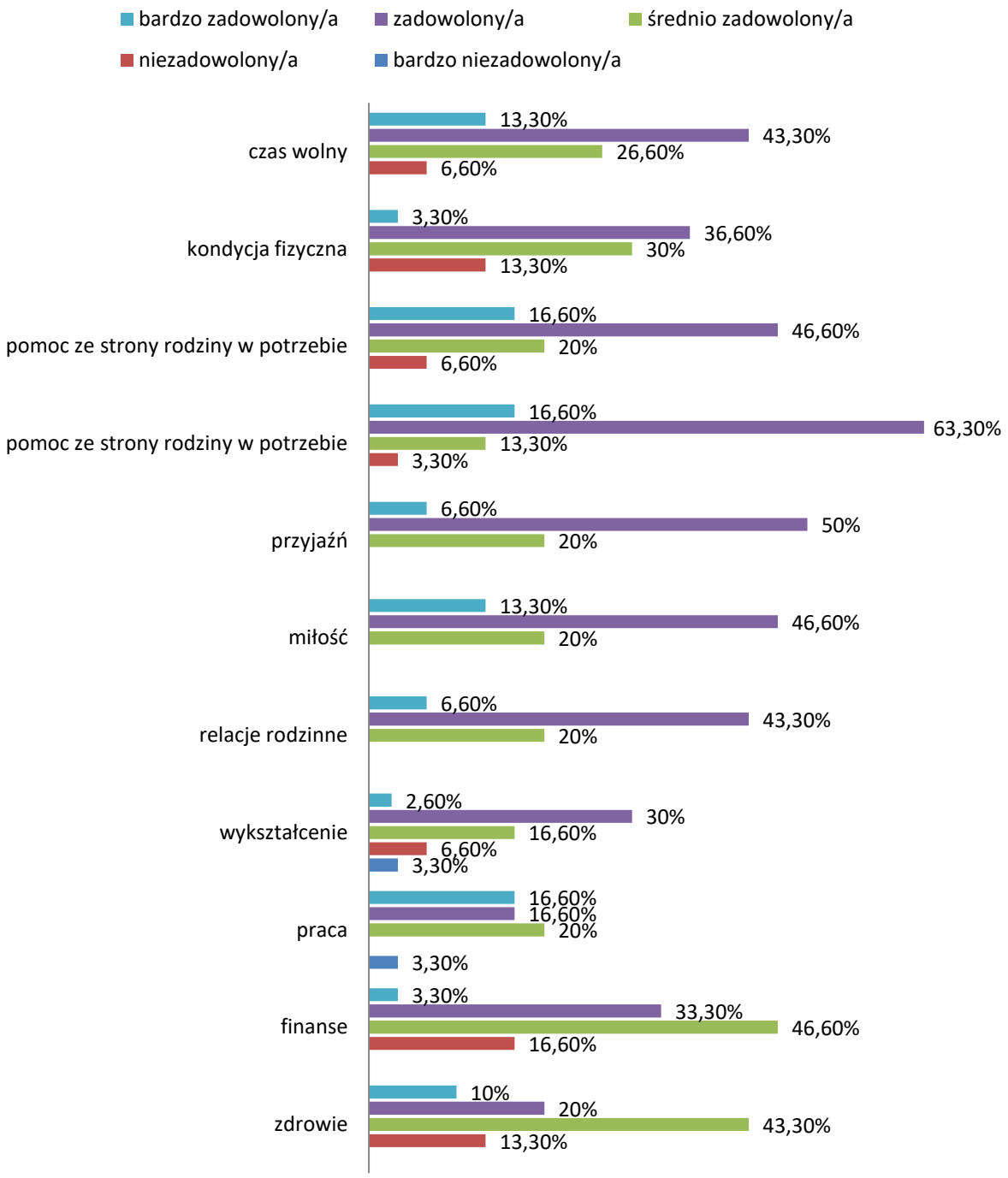

5. Wnioski i rekomendacje działań profilaktycznych

W podsumowaniu badań przeprowadzonych na terenie Gminy Opatówek można wyróżnić kilka głównych problemów dotyczących zjawiska przemocy, jakie pojawiły się w wypowiedziach mieszkańców, zarówno osób dorosłych, jak i młodzieży.

Z badań wynika, że przemoc w rodzinie nie jest wśród mieszkańców zjawiskiem obcym czy też marginalnym. Problem można dostrzec już na podstawie wyników otrzymanych podczas badań młodszej części respondentów – 45,8% uczniów przyznaje, że doświadczyło przemocy. Także duża część dorosłych przyznaje, że przemoc dotyczy również ich – 16,6% doświadczyło przemocy ze strony osób najbliższych, natomiast 3,3% przyznało, że taką przemoc stosowało wobec członków rodziny. Zjawiska więc nie można bagatelizować i niezbędna jest właściwa pomoc przede wszystkim osobom pokrzywdzonym, jak również sprawcom, a także dostęp do informacji, gdzie o taką pomoc mogą się zwrócić w swoim środowisku lokalnym.

Aktualnie w społeczeństwie najwięcej mówi się o karaniu sprawców, a często osoby te także potrzebują pomocy i nie można o tym zapominać. Warto podkreślić kompleksowość pomocy ze strony instytucji i konieczność objęcia opieką wszystkich uczestników tzw. aktu przemocy. Należy także stanowczo podkreślać, zwłaszcza młodzieży, że przemoc stosowana przez osoby najbliższe nie jest czymś „normalnym", co dzieje się w każdym domu, ponieważ takie przekonanie powoduje wzrost zjawiska, akceptację przemocy, daje większą pewność działań sprawcy, a to właśnie m. in. przekonanie o bezkarności (56,6%) jest według dorosłych respondentów przyczyną działań przemocowych sprawców.

Kiedy zapytaliśmy młodzież z jaką formą przemocy w rodzinie miała styczność, najwięcej osób stwierdziło, że była to przemoc psychiczna (11,2% uczniów wskazało przezywanie, a 9,3% wyśmiewanie) ,a sami także doświadczyli przemocy – 45,8% tak wskazało. Niestety młodzi ludzie wskazali także, że w różnych sytuacjach wręcz należy stosować przemoc – 8,4% i taka informacja może świadczyć o tym, że będą oni nie tylko przemoc stosować, ale także na nią przyzwalać. Potwierdza to zatem zasadność szerszego informowania młodzieży o przyczynach i konsekwencjach przemocy, a przede wszystkim o możliwościach wyjścia z sytuacji przemocowej, niezależnie jaką rolę dziecko w niej pełni.

Grupa rówieśnicza ma dla młodych ludzi ogromne znaczenie – z jednej strony są osoby, które kolegów/ koleżanki wskazują jako instytucje pomocy w przypadku przemocy, z drugiej natomiast 38,3% uczniów doświadczyło przemocy rówieśniczej. Dlatego bardzo

ważne jest prowadzenie działań profilaktycznych, które będą opierać się nie tylko na przekazywaniu rzetelnej wiedzy na temat przemocy rówieśniczej, ale także będą wspomagać rozwój umiejętności interpersonalnych takich, jak komunikacja interpersonalna, umiejętność radzenia sobie z emocjami, asertywność czy poczucie własnej wartości oraz pokażą młodemu człowiekowi jak właściwie może on funkcjonować w grupie.

Mówiąc o działaniach profilaktycznych realizowanych na terenie gminy trzeba podkreślić, że powinny swoim zasięgiem obejmować nie tylko młodzież, ale także dorosłych mieszkańców gminy. Co do ludzi młodych, tutaj należy oprócz wymienionych wcześniej umiejętności interpersonalnych, przekazać pełną wiedzę odnośnie tego, czym jest przemoc, jakie są jej formy, a także gdzie mogą zwrócić się o pomoc jeśli mają z nią problem. Jak się okazuje, dużym zaufaniem w sytuacji zetknięcia się z przemocą młodzi ludzie darzą osoby dorosłe, a nie tylko swoich rówieśników. W sytuacji doświadczania przemocy to rodzice (72% wskazań), wychowawca (51,4% uczniów) czy też pedagog szkolny (38,3% uczniów), są pierwszymi osobami, do których młodzi zwrócili by się o pomoc. Ważne by podtrzymywać w młodych ludziach przekonanie, że dorośli są po to, by reagować i pomagać im w sytuacjach trudnych, że nie zlekceważą ich problemu i podejmą działania.

Niezwykle istotnym zdaje się być także informowanie dorosłych mieszkańców gminy o formach pomocy osobom dotkniętym przemocą, ponieważ sami mieszkańcy twierdzą, że znają w swoim otoczeniu rodziny dotknięte tym problemem (26,6%). Także młodzi ludzie wśród swoich rówieśników mają osoby, które są lub mogą być ofiarami przemocy – 16,8% uczniów udzieliło takiej odpowiedzi. Profilaktyką należy zatem objąć całą społeczność lokalną, tym bardziej, że mieszkańcy liczą na pomoc zwłaszcza ze strony Policji oraz Ośrodka Pomocy Społecznej.

Skala zjawiska przemocy w rodzinie, a także próba wskazania odsetka rodzin narażonych na przemoc jest niezwykle trudna do zdiagnozowania i zidentyfikowania, ponieważ nadal wiele przypadków stosowania przemocy nie zostaje ujawnionych. Dorośli respondenci natomiast zaobserwowali wzrost w zakresie liczby incydentów przemocy psychicznej (50% wskazało wzrost) oraz przemocy w rodzinie (56,6% wskazało wzrost). Tak czy inaczej, bardzo ważne jest podejmowanie działań zapobiegawczych zarówno na poziomie jednostki (dziecko, rodzic) jak i grupy społecznej – rodziny.

Podsumowując, w prowadzeniu działań profilaktycznych na terenie Gminy Opatówek tak samo istotne wydają się być strategie oparte na przekazywaniu rzetelnej, adekwatnej do odbiorców wiedzy, a także te oparte na rozwoju umiejętności psychospołecznych. Nie należy zapominać, że tymi odbiorcami nie mogą być tylko dzieci i młodzież, ale także istnieje silna

potrzeba angażowania rodziców, nauczycieli, pedagogów i innych dorosłych mieszkańców. Działania profilaktyczne muszą opierać się na współpracy poszczególnych grup, bo tylko wtedy mogą przynosić wymierne efekty.